Univerzita Karlova

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra dějin a didaktiky dějepisu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Zdeňka Šemberová a její život (1841 – 1912)

Zdeňka Šemberová and her life (1841 – 1912)

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Bohdan ZILYNSKYJ

Autor: Iveta JEŘÁBKOVÁ
České Heřmanice 110, 565 52

Specializace v pedagogice (český jazyk – dějepis)
Typ studia prezenční

Rok: 2010

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práce vypracovala samostatně s použitím pramenů a odborné literatury uvedené v seznamu pramenů, který je součástí této práce.

V Praze dne 11. června 2010

Iveta JEŘÁBKOVÁ

Poděkování:

Chtěla bych poděkovat PhDr. Bohdanovi Zilynskému za vedení mé bakalářské práce a za cenné rady, které mi poskytl.

ÚVOD.....5
1. Životopis Zdenky Ludmily Šemberové.....7
2. Rodina Šemberova a Jan Neruda.....38
2. 1 Zdeňka Šemberová a Jan Neruda.....38
2. 2. Vztah Vratislava Kazimíra Šembery a Jana Nerudy.....46
3. Zdeňka Šemberová a Tomáš Garigue Masaryk.....48
Závěr.....59
Přílohy.....60
Seznam příloh.....66
Seznam použitých pramenů a literatury.....67
Anotace.....69
Summary.....69
Klíčová slova.....70
Key words.....70

ÚVOD

Jako téma své bakalářské práce jsem si vybrala zachycení života Zdeňky Šemberové, zajímavé ženy své doby.

Ve své práci jsem při popisu života Zdeňky Šemberové postupovala nejprve chronologicky. Popsala jsem události jejího života tak, jak si je zaznamenala ve svých osobních denících. V nich se promítla její složitá osobnost. Svému deníku se svěřovala téměř se vším. Zaznamenala si, kdy byla nemocná a kdy navštívila společenskou nebo kulturní událost. Nevyhýbala se ani intimnějším tématům. Řešila rodinné konflikty, ale také milostná zklamání. Zásluhou její otevřenosti si lze udělat představu o životě měšťanské dívky a ženy v 19. století. Prostřednictvím svého otce Aloise Vojtěcha Šembery a bratra Vratislava Kazimíra se seznámila s řadou významných a zajímavých osobností, které v ní zanechaly hluboký dojem.

S mnoha významnými osobnostmi Zdeňku nadále spojovala korespondence. Dopisovala si s dcerou Jana Kollára Ludmilou a později i s jejími dětmi. Při svých prázdninových pobytech ve Vysokém Mýtě podávala pravidelně zprávy své matce a otci o aktuálním dění na maloměstě, kde se zapojovala do řady kulturních a společenských akcí, kde byla čestným hostem.

Korespondenci Zdeňky Šemberové jsou věnovány další dvě kapitoly. Pro svou práci jsem si vybrala osobní dopisy, které si Zdeňka vyměňovala se dvěma zajímavými osobnostmi naší historie. Jan Neruda byl nejprve přítelem jejího bratra. Zdeňka se s ním seznámila na jedné východočeské slavnosti v roce 1861. Od té doby je pojilo čisté a vřelé přátelství založené na důvěře a pomoci, kterou si vzájemně poskytovali. Tomáše Garrigua Masaryka Šemberová poznala v době jeho vysokoškolských studií ve Vídni. Zaujala ho svou inteligencí, o čemž Masaryk sám hovořil, když přišla řeč na rodinu Šemberovu. Díky Zdeňčině pečlivosti se zachovalo velké množství dopisů, které jí tito dva významní muži zaslali. Jejich

vzájemná korespondence vypovídá o osobnostech těchto velikánů, ale především o samotné Zdeňce Šemberové, na kterou prostřednictvím dopisů nazíráme z jiných úhlů pohledu. Korespondence především doplňuje informace o období Zdeňčina života, které není zaznamenáno v jejích osobních zápiscích.

Jelikož se jedná o téma, které prozatím nebylo komplexně zpracováno, vycházím především z dochovaných archiválií a jiných pramenů. Literatura mi sloužila jako zdroj informací o době, v které Zdeňka Šemberová žila. Ucelenější pohled jsem získala díky knize Emanuela Škorpila, která je věnována nejen práci Aloise Vojtěcha Šembery, ale také jeho rodině. Jelikož se Zdeňka nikdy neprovdala, byla závislá na své rodině. Mnoho situací v jejím životě bylo spojeno s činností jejího otce. Některé deníkové záznamy jsem proto použila v širších souvislostech. Jako příklad bych uvedla Šemberův boj za pravost Rukopisu královédvorského a zelenohorského, který ovlivnil chod jinak klidné vídeňské domácnosti.

Při sepsání dopisů Zdeňky Šemberové, Jana Nerudy a Tomáše Garrigue Masaryka jsem užila jak archiválních pramenů, tak souborů korespondence, která již v minulosti byla vydána. Abych odlišila deníkové záznamy a dopisy, které byly citovány v mé práci, od zbylého textu, použila jsem u nich jiný typ písma.

1. Životopis Zdenky Ludmily Šemberové

Zdeňka Ludmila Šemberová se narodila 19. května 1841 v Olomouci. Jejími rodiči byli Alois Vojtěch Šembera[1] a Františka Šemberová[2], rozená Ševčíková.

Alois Vojtěch Šembera pocházel z Vysokého Mýta, malého města ve východních Čechách. Roku 1826 dokončil filozofická studia v Praze a v letech 1827 až 1830 se věnoval studiu práv na právnické fakultě pražské univerzity. Po absolvování studií nastoupil do civilní a trestní praxe u brněnského magistrátu.

30. prosince 1839 se Vojtěch odstěhoval do Olomouce, kde byl zvolen profesorem české řeči a literatury. Jeho přednášky byly velmi oblíbené a hojně navštěvované jak českými studenty, tak posluchači německými. Ti při ucházení o místa ve veřejné správě museli prokázat znalost českého jazyka. V Olomouci Šembera rozvíjel svou vlasteneckou činnost. Vytvořil českou knihovnu při stavovské akademii a zřídil knihovní fond[3]. Jeho zásluhou a také přičiněním prof. dr. Jana Evangelisty Helceleta[4], prof. dr. Mošnera[5] aj. se mohly v městském divadle občas hrát české hry. Prvním takovým představením byl Klicperův Divotvorný klobouk, vypravený 19. března 1843. V době svého pobytu v Olomouci se Alois Vojtěch zajímal o historii města a jeho pamětihodnosti. Zde také pokračoval v přípravách ke svým větším spisům Základové dialektologie československé a Mapě moravské. Tato díla vyšla až v roce 1845 v Olomouci.

---

[1] Narodil se 21. března 1807 ve Vysokém Mýtě rodičům Františkovi Šemberovi (1759 – 1823) a jeho manželce Dorotě, rozené Němcové (1765 - 1835. Byl jejich třináctým dítětem. Dospělosti se však dožili jen čtyři Šemberovi sourozenci.

[2] Narodila se 2. dubna 1815 ve Znojmě. Byla dcerou brněnského úředníka Bedřicha Ševčíka Terezie, rozené Heislerové.

[3] Z tohoto fondu byl vydán například Mostek Františka Matouše Klácela, Bajky Bidpajovy, ale i O rovnosti jazyka českého a německého v Moravě od A. V. Šembery.

[4] Helcelet, Jan Evangelista (1812 – 1876) – lékař, profesorem v Olomouci a Brně.

[5] Mošner, František Jan (1797 – 1876) – spisovatel a lékař – porodník.

.

18. ledna 1840 se Alois Vojtěch Šembera oženil s Františkou Ševčíkovou. Obřad se konal v augustiniánském kostele na Starém Brně. Svatby se účastnila pouze rodina a nejbližší přátelé Vojtěcha a Františky. „U snídaně byli rodiče nevěstini a její bratr Ignác, ženichův bratranec P. Václav Šembera a Šemberův důvěrný přítel a kamarád z litomyšlských studií prof. Fr. M. Klácel z augustiniánského kláštera. Nevěstiným svědkem byl p. Granitzer, ženichovým Jan Oherál, redaktor Moravských národních novin, politik a sociolog.“[6] „Františka Šemberová byla statná, vzrostlá, černooká blondýna, úsměvné tváře, energických tahů, veselá, přívětivá, družná, ve výchově dětí spíše kamarádská a svobodomyslná.“[7]

Všechny čtyři děti manželů Šemberových se narodily v Olomouci. Rostislav Bedřich se narodil 17. června 1840, ale již 2. července téhož roku zemřel. Zdeňka Ludmila přišla na svět 19. května 1841 a Vratislav Bedřich Kazimír 4. března 1844. V dětském věku zemřel i Zdenčin nejmladší bratr Přemysl Otakar Methud, narozen 8. srpna 1846, zemřel 12. prosince 1849 v době druhého pobytu Šemberových v Brně.

2. října 1847 bylo nařízeno dekretem zemského výboru přesídlení české, italské a francouzské stolice z Olomouce do Brna. Šembera byl vyzván, aby se v Brně přihlásil u přísedícího zemského výboru rytíře z Laminetů. Manželé Šemberovi se spolu se svými třemi dětmi přestěhovali do bytu ve druhém poschodí v Kreuzgasse číslo 7, který se stejně jako byt v Olomouci stal místem schůzek Šemberových přátel i studentů. Po smrti zemského archiváře Antonína Bočka[8] převzal Šembera správu brněnského zemského

[6] ŠKORPIL, Emanuel. *Alois Vojtěch Šembera*. 1. vyd. Vysoké Mýto: 1946, s. 33, dále citováno: ŠKORPIL, Emanuel.
[7] PRAŽÁK, Albert. *Neruda v dopisech*, 1. vyd. Praha: Fr. Borový, 1941, s. 239, dále citováno: PRAŽÁK, Albert.
[8] Boček, Antonín (1802 – 1847) – moravský archivář a historik. 1841 uveřejnil studii týkající se vpádu Mongolů na Moravu 1241, která nesla název „O vítězství nad Mongoly“. Tato studie vyšla jako součást díla A. V. Šembery „Vpád Mongolů do Moravy“. Největší význam však nese jeho práce na moravském diplomatáři Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae (Soubor listin a listů moravských).

archivu a byl jmenován translátorem u zemského gubernia. V archivu pracoval do jara 1848, kdy nastaly významné březnové události[9]. Hrabě Lažanský Aloise Vojtěcha pozval k poradám o různých projevech a prohlášeních. S ostatními brněnskými Čechy pomáhal při sněmovních poradách, v prezídiu zemského sněmu překládal do češtiny vyhlášky a vládní nařízení. Pokud se mu naskytla příležitost, hájil důrazně práva a nároky Čechů. Dále v Brně zřídil společně s Janem Ohéralem[10] čtenářský spolek Moravská jednota. Členové spolku se měli „vzdělávati v jazyku českém čtením a rozmluvou a pomáhati slovanské národnosti, přihlížeti k provedení úplné rovnoprávnosti obou jazyků.“[11] Později získala jednota i vliv politický. Účastnila se výběru poslaneckých kandidátů do zemského a říšského sněmu, zasahovala do obecních záležitostí. Na provolání jednoty, které bylo vydáno 7. června 1848 k volbám do říšského sněmu, byli podepsáni: A. V. Šembera (profesor, předseda), J. Ohéral (redaktor Týdenníku), A. Kulda (kandidát sudství), A. Macenauer (kandidát sudství), K. Zedník, J. Jedlička (měšťan), J. Hinter, Josef Těšík (kaplan), G. Kalivoda (profesor), F. Sušil (profesor, J. Jílek (měšťan).

Z Šemberovy iniciativy začaly vycházet české noviny v Brně a Olomouci.[12]

Na podzim 1849 se Alois Vojtěch stěhuje do Vídně, kde mu bylo nabídnuto místo redaktora české části říšského zákoníku. Toto

---

V něm zpřístupnil v opisech středověké listiny týkající se moravských dějin. Předložil tak základní příručku historiografického studia.

[9] 11. března 1848 spolek Repeal svolal veřejnou schůzi ve Svatováclavských lázních. Zde byla schválena petice členů tohoto spolku, která řešila státoprávní otázky, zrovnoprávnění českého jazyka s německým, úpravu poddanských poměrů, vetší zastoupení městských a venkovských okresů na zemském sněmu atd.. 19. března přijata delegace ve Vídni (vznik nové petice). 8. dubna 1848 odpověděl císař Ferdinand V. na české požadavky kabinetním listem, v němž přislíbil centrální úřady, jazykovou rovnoprávnost na školách i na úřadech, doporučil dvoujazyčnou vzdělanost úředníků a povolil sněmy, které se mohly zabývat otázkou roboty.

[10] Oherál, Jan (1810 – 1868) byl politeikem, sociologem a redaktorem Moravských národních novin. Obstaral první překlad díla Boženy Němcové Babička do německého jazyka.

[11] ŠKORPIL, Emanuel, s. 46.

[12] 1. listopadu 1848 začaly vycházet Moravské noviny, které řídil František Matěj Klácel společně s A. V. Šemberou. Od 4. listopadu 1848 vycházely Prostonárodní Holomoucké noviny redigované J. Helceletem a J. J. Hanušem.

místo sice přijal, ale s podmínkou, že bude profesorem české řeči a literatury na vídeňské univerzitě.[13]

Zdeňka s maminkou a bratrem Vratislavem přijela do Vídně až 12. ledna 1850. Na nádraží je ale otec nemohl uvítat, jelikož byl nemocný. Místo něj je očekával dvorní sekretář a Šemberův věrný přítel Antonín Rybička[14].

Rodina se ubytovala v prvním poschodí domu číslo 364 v Ungargasse na Landstrasse. V tomtéž domě, ve druhém poschodí, bydlela rodina Jana Kollára[15], s kterou se Františka i její dcera hojně navštěvovaly. Kollárovi se Šemberovými „měli stejně velký byt, o kuchyni, dvou větších pokojích, alkovně s předpokojem a pracovny obou učenců, menší podlouhlý pokoj o jednom okně – byly nad sebou.“[16]. Zdeňka našla v Kollárově dceři Ludmile přítelkyni, ačkoliv byla Ludmila o čtyři roky starší. Když bylo Zdeňce dvanáct let, napsala jí Ludmila do památníku verše:

„Jestli v šťastné někdy době
upřeš semto očka svá,
družně pomysli pak sobě:
„To psala přítelkyně má.“

Ve Vídni dne 1. června 1953. Ludmila Kollárová.“[17]

Zdeňčin bratr Vratislav byl údajně po jistý čas do Ludmily zamilovaný. I o dvacet let starší paní Kollárová[18] si ve Františce našla věrnou společnici. Alois Vojtěch Šembera často navštěvoval Jana Kollára, především poté, co Kollár onemocněl. Dokonce k němu nechal zavolat lékaře dr. M. Lacknera. Ten už však

[13] 29. října 1849 císař František Josef I. potvrdil A. V. Šemberovi profesuru na vídeňské univerzitě.
[14] Rybička , Antonín (1812 – 1899) – historik, zakladatel české heraldiky.
[15] Kollár, Jan (1793 -1852) byl významnou osobností českého národního obrození, básníkem, jazykovědcem, historikem a také evangelickým knězem. Jeho životním dílem byla básnická skladba „Slávy dcera“.
[16] ŠKORPIL, Emanuel, s. 103.
[17] Z památníku Zdeňky Šemberové.
[18] Kollárová, Frederika Wilhemina, rozená Schmidtová, byla dcerou německého pastora. Jan Kollár ji pod přezdívkou Mína ve svých dílech povyšoval na slovanský ideál krásy.

Kollárovi nemohl pomoci. Po desíti dnech Jan Kollár podlehl prudké zimnici. Zemřel 24. ledna 1852. ,,Rodina Šemberova byla první, kterou o této smutné události lístkem zpravila paní Kollárová. A. V. Šembera se nejdříve postaral, aby tvář básníkova byla zvěčněna v sádře. Ujal se rodiny a snažil se nejen ji hmotně zabezpečit, ale stal se i rozšafným vychovatelem i rádcem dospívající Ludmily.“[19]

V této době si Zdeňka začala psát svůj deník, který je uchovaný v Regionálním muzeu ve Vysokém Mýtě. Zdeňka však svůj první dětský deník zřejmě později přepisovala, jelikož text rukopisu neodpovídá schopnostem devítiletého dítěte. Deník je od počátku psán zcela česky. Zdeňčina matka Františka si také psala deník, jelikož však vyrůstala v německé rodině jsou její zápisky zpočátku psány německy, ,,česky vždy napsala pouze pozdrav na dobrou noc. Německy psala ještě krátce po seznámení s A. V. Šemberou, pod jehož vlivem se zcela přiklonila k češtině.“[20] Zdeňka své zápisy většinou začínala zmínkou o návštěvě ranní mše, bývá uváděn i přesný čas.

V květnu 1850 odjela Františka i s oběma dětmi ke svým rodičům do Brna kvůli zásnubám jejího bratra Ignáce Ševčíka se slečnou Marií Pokornou. Se svými prarodiči strávila Zdeňka čtyři týdny. Ve svém deníku vzpomíná, že svou babičku Terezii viděla tehdy naposledy.

V říjnu 1851 začíná navštěvovat ústav paní Elsterové na Landstrasse, Její první učitelkou byla slečna Frasová. Zdenčin bratr Vratislav začal navštěvovat hlavní školu u svatého Rocha.

8. února 1852 zemřel na ochrnutí plic Zdenčin dědeček Bedřich Ševčík, na jehož pohřeb jela pouze maminka Františka. Ke stejnému roku se vztahovala Zdeňčina vzpomínka na její první zpověď a svaté přijímání, které se uskutečnilo dne 19. května. Za

[19] ŠKORPIL, Emanuel, s. 104.
[20] LENDEROVÁ, Milena: *A ptáš se knížko má. Ženské deníky 19. století.* 1. vyd. Praha: Triton, 2008. s. 85. Dále citováno: LENDEROVÁ, Milena.

rok, 18. května 1853, byla v kostele svatého Štěpána biřmována. Kmotrou se jí stala manželka dvorního sekretáře Rybičky. Darem Zdeňka dostala pouzdro se stříbrnou lžící, nožem a vidličkou. Manželé Rybičkovi byli rodinnými přáteli. Nechyběli při žádném významnějším večírku, který Šemberovi pořádali. Vřelý vztah k nim měli nejen dospělí členové rodiny, ale i děti. Paní Rybičková svou kmotřenku i jejího bratra často obdarovávala hračkami a knihami.

Šemberovi žili klidným rodinným měšťanským životem, který zajišťoval určitý řád. Každé ráno chodila Františka s dcerou na ranní mši k servitům. Její choť doma pracoval přibližně do půl jedenácté a poté odcházel do úřadu, kde se věnoval překladům říšského zákoníku, připravoval rukopisy pro tiskárnu a zajišťoval korektury. Kolem druhé hodiny odpolední se vracel domů, kde pracoval ve své kanceláři. Jeho přednášky se vždy konaly v pět hodin. Ve svých zápiscích Zdeňka často vzpomínala, že po večeři tatínek četl, pracoval nebo navštěvoval Besedu, z níž se vracel před desátou hodinou. Zdeňka s matkou spolu trávily téměř celý den. Věnovaly se péči o domácnost, procházkám do Schönbrunnu, návštěvám dvorní opery či svých přátel.

V létě 1854 navštívila Zdeňka s tatínkem Vysoké Mýto, odkud 28. září odjíždějí do Prahy. Jednalo se o Zdeňčinu první návštěvu hlavního města. Ta na ní udělala pozitivní a hluboký dojem. Byli ubytovaní v Klementinu u pana Kuneše. Alois Vojtěch dceru provedl po pražských památkách, Zdeňka zvláště vzpomínala na chrám svatého Víta, a navštívili spolu divadlo. Zdeňka byla představena paní Augustě Braunerové[21] a Terezii Palacké[22], jejichž manžele Františka Augusta Braunera[23] a Františka Palackého (1798

[21] Braunerová, Augusta (1817 – 1890) – rozená Neumannová, pocházející ze starého šlechtického rodu, amatérská malířka a mecenáška.
[22] Palacká, Terezie (1807 – 1860) – rozená Měchurová, dcera velkostatkáře a advokáta Jana Měchury. Věno, které do manželství přinesla, vyřešilo Palackého finanční problémy. Její muž se musel zavázat ke katolické výchově jejich dětí, ačkoliv byl sám protestantského vyznání.
[23] Brauner, František August, JUDr. (1810 – 1880) – advokát, poslanec říšské rady ve Vídni.

– 1876) Zdeňka znala z jejich pobytu ve Vídni, kde oba působili jako poslanci říšského sněmu.

Po návratu do Vídně třináctiletá Zdeňka vstoupila 11. října do kláštera Uršulinek, kam docházela dvakrát denně s výjimkou čtvrtka. Zde měla hodiny šití a francouzského jazyka, který vyučovala mater Karolína. Bratra Vratislava rodiče zapsali roku 1855 do c. a k. akademického gymnázia. K srpnu 1856 se objevily v dívčině deníku zmínky o docházení do kláštera:

,,Dne 21. a 22. srpna 1856 byla jsem dozorkyni v klášteře ve č. třídě u mater Aloisii, dne 22. srpna dostala jsem od ní hezký velký obraz.“[24]

,,Dne 23. srpna byla jsem si pro práce, mluvila jsem s mater Karolínou, která mne při příchodu políbila. Od sestry Xaverii a Petromily dostala jsem hezký obrázek.“[25]

Později ji řádové sestry přemlouvaly, aby v klášteře zůstala. Zdeňka, přestože byla velmi zbožná, odmítla a rozhodla se, že nadále bude navštěvovat vzdělávací ústav slečny Cuinaiové.

V květnu 1856 se Zdeňka účastnila poprvé procesí v den Božího těla, tj. 25. května. Vzpomínala, že všechna děvčata měla bílé šaty převázané růžovými mašlemi zapnutými vzadu a kolem velké svátosti sypala květy z košíčku. Dále si Zdeňka poznamenala, že byla učesaná dle poslední módy, s čímž jí pomohla přítelkyně Ludmila Kollárová.

26. srpna 1856 rodinu Šemberovu překvapivě navštívil vysokomýtský děkan Tůma v doprovodu pana Sieglera a Hermenegilda Jirečka[26]. Alois Vojtěch odjel o dva dny později do Vysokého Mýta, jelikož jeho velmi dobrý známý, kterého Zdeňka označila jako svého strýce, onemocněl prsní vodnatostí. Tento

[24] Deník Z. Šemberové, 22. srpna 1856.
[25] Deník Z. Šemberové, 23. srpna 1856.
[26] Jireček, Hermenegild (1827 – 1909) byl českým historikem. Učil český jazyk a literaturu korunního prince Rudolfa. Za tuto činnost mu byl roku 1877 udělen řád železné koruny a byl povýšen na rytíře (přídomek ,,ze Samokovu“). Je považován za tvůrce českých právních dějin.

známý zemřel 1. září a hned následujícího dne se Šembera vrací zpět do Vídně.

Od roku 1859 se Zdeňka účastní společenského života a začíná navštěvovat první bály, o nichž si pak také vedla poznámky ve svém deníku, v němž například vzpomíná na slovanský bál, který se konal 1. března 1859:

,,Dne 1. března byl slavný slovanský bál. Měla jsem bílé tylové šaty s třemi sukněmi, na rukávech a sukni růžové stužky a stříbrné portičky, konvalinkový věnec s několika růžovými poupaty, náprsní kytku s poupětem z bílé růže, ocelové náušnice a brož v černé uzounké pentličce na krku. Okolo 9. hodiny jsem vstoupila do sálu, 500 gázovými plameny osvíceného. Bylo mi dáno v červeném aksamitě vázané album co taneční pořádek, v němž byly básně, podobizny slavných mužů a scény ze života slovanských národů. Ludmila Kollárová a Kuzmanová byly vystrojeny co Slovenky a paní Bleiweissová co Krajinka, několik Srbů v národním kroji a pak synovec prof. Sušila, technik, co Slovák od Břeclavi, ostatní společnost ve francouzském kroji. Ze šlechty byli přítomni kníže Konst. Czartoryski, hrabě Fr. Thun, baron Helfert, baron Beck a jiní. Srbské kolo se tančilo teprve po půlnoci, dvakrát po sobě, líbilo se všeobecně. Okolo 5. hodiny jsme se šťastně navrátili domů po mém prvním velkém bále, bavila jsem se velmi dobře.“[27]

Společenský život neznamenaly pro Šemberovi jenom plesy a divadelní představení, ale také návštěvy. Jejich byt na Landstrasse navštěvovali studenti Aloise Vojtěcha, kteří si svého profesora nadmíru vážili. Ačkoliv Šembera čerpal ze zkušeností z minulosti, měl moderní názory a svým studentům rozuměl. Dalšími návštěvníky byli Vratislavovi přátelé, ale také významné osobnosti českého politického a kulturního života. Významné a vážené české osobnosti, které do Vídně přijížděly, třeba jen na kratší dobu, si vždy udělaly čas na posezení u Šemberových. Mezi stálé návštěvníky patřil například František Palacký, jeho zeť František

[27] Deník Z. Šemberové, 2. března 1859.

Ladislav Rieger, Jan Evangelista Purkyně, sochař Václav Levý, který se proslavil svými monumentálními sochami, česká divadelní herečka Otilie Sklenářová – Malá, houslista a hudební skladatel Ferdinand Laub, právník a politik František August Brauner, český spisovatel Vítězslav Hálek nebo soused Šemberových Jan Kollár. Při sezeních u Šemberových probíhaly vzrušené politické debaty, domácí divadlo, zpěv, deklamace a předčítání. Důvodem k návštěvě bývala i rodinná výročí a zvyky, svátky a narozeniny. Ty byly u Šemberových vždy slaveny s gratulacemi a dárky. Díky zápisům ve Zdenčině deníku je známo, jak probíhal její Štědrý den, který se mírně lišil od tradičních obyčejů. Zdeňka místo vánočního stromečku zdobila svíčkami a domácími cukrovinkami kvetoucí kamélii. V poledne služebná Tonka rozsvítila svíčky a rodina poobědvala. Poté byly vybalovány dárky, mezi kterými nechyběly látky na šaty, stříbrné nádobí, nebo dopisní papír. Zdeňka členy své rodiny často obdarovávala vlastními výrobky. Jelikož se v klášterní škole učila šít, darovala například své matce vlastnoručně zdobený klobouk a otci vyšívané pouzdro na klíč. Večer si děti pouštěly po vodě ořechové skořápky a pozorovaly, zda se jim sejdou. Zdeňka se vždy velmi radovala, pokud se skořápky sešly a již se nerozdělily. I ve sváteční den nesměli u stolu chybět manželé Rybičkovi.

30. června 1860 byl ve Vysokém Mýtě založen pěvecký spolek Otakar. „Pod předsednictvím A. Hoffmanna a za kmotrovství Františky Šemberové pořizuje si roku 1863 při velké slavnosti za přítomnosti 4 000 účastníků svůj prapor.“[28] Na obstarání praporu se podílela nejen Františka, ale i její dcera.

„Milostný cit, nečinící rozdílu v sociálním postavení (urozené dívky nesvěřovaly ovšem pokaždé tuto skutečnost deníku), se zmocňoval autorek (deníků) v různém věku.“[29] Od roku 1861 se Zdeňka ve svém deníku zmiňovala o svém ctiteli, kterého uváděla pouze pod iniciálou jeho jména J.. Jednalo se o Františka Jaroslava

[28] DVOŘÁK, Radovan. *Vysoké Mýto. Stručné dějiny města.* 1. vyd. Hradec Králové: Kruh, 1974. s. 56.
[29] Lenderová, Milena, s. 48.

Kubíčka[30]. Ten byl inspirován ke své novinářské práci vlastenectvím Zdeňčina otce, s nímž často debatoval při jeho návštěvách u Šemberových o otázkách veřejného života. Byl také přítelem Zdeňčina bratra Vratislava a nadaným básníkem. Některé své verše, které podepisoval pod pseudonymem Jaroslav Lipovec, věnoval i Zdeňce. Zachovala se tak báseň, připomínající jejich společnou procházku 14. července 1860:

,,Upomínka na vycházku dne 14. července
Honosit se směle můžeš, / Rajská moje Hano!/
V šťastné či to bylo době / Ono štěstí přáno /
Aby hvězda z tebe vzešla / Čarovábně jasná /
Chlouba moje, chlouba tvoje:
Naše Zdenka krásná. /Sestoupili z nebes výšin/
Všeci geniové/ Muz to božských z Helikónu/
Světlí vyslancové/Svých by dárků nadpozemských/
Zdence hojně dali,/ Spanilou by Hany dcerku /
V světě uvítali. /Tajně duchové ti střež í/
Krásné dítko Hany /Růžemi jsou stézky její /
Všude posypány. /Svá jí tajná oni kouzla /
Všechna ponechali /Ba jí do služby se všeci /
Duchové ti dali. / S podivenim, s úctou tajnou /
Moravan k Ní zírá / Blažen pohlů její černý/
V podiv uzavírá.
Anjelíčka v Zdence vidí / Jí se stále koří /
Láskou k Hany dcerce vroucí / Jinoch tajně
hoří./ Avšak mnoho každé pýchy / V skromné
nevinnosti / Dívčinám jest Zdenka krásným /
Vzorem každé ctnosti. / Pro vlast naší srdce její /
Čistým ohněm plane / Kdo Ji pozná, ten se věrným /
vlasti synem stane. / Protož honositi se musíš /
Rajská moje Hano, /V šťastné že ti bude době /
Ono štěstí přáno, /Aby hvězda z tebe vzešla /

[30] Kubíček, František Jaroslav (1838 – 1865) byl mladým českým romantickým básníkem a žurnalistou. Některé své básně věnoval Zdeňce Šemberové.

Čarovábně jasná. /Chlouba moje, chlouba tvoje: /
Naše Zdenka krásná.“[31]

Alois Vojtěch Šembera se angažoval v české vídeňské obci a v různých spolcích. Nejvíce navštěvoval Slovanskou besedu. Ta pořádala kulturní akce, jako byly například koncerty, na kterých účinkovali čeští umělci působící ve Vídni. Do tohoto spolku nepřicházeli pouze Češi, ale i příslušníci jiných slovanských národů. Slovanská beseda také pořádala každoroční vycházky. Zdeňka Šemberová si k té z 1. června 1861 poznamenala, že se jí oproti loňskému ročníku tolik nelíbila. Byla přesvědčena o tom, že kdyby byl mezi pořadateli Jaroslav, byl by větší pořádek a pánové by se slečnám lépe věnovali a bavili se s nimi. Vše navíc pokazilo špatné počasí, kvůli kterému se museli dříve vrátit ,,do té necitelné Vídně“[32]

Následujícího dne, 2. června 1861 se v královském Josefovském divadle hrála česká hra Divotvorný klobouk. I toto představení Zdeňku zklamalo. Divadelní kus již znala z dřívějších let a podle ní se ho ani účinkující nemuseli moc učit. Do svého deníku si tedy poznamenala:

,,Snad v budoucnosti si dají více záležeti, aby se obecenstvo lépe bavilo za drahé vstupné.“ [33]

S Františkem Jaroslavem Kubíčkem Zdeňka trávila mnoho volného času. Již krátce po seznámení s ním si zapsala do svého deníku, že doufá v kladnou odpověď otce na Jaroslavovu žádost. *,,…ale pod žádnou výminkou se přinutiti nedám, abych se stala chotí jiného.“*[34] Je zřejmé, že Zdeňka k Jaroslavovi od začátku chovala hluboké city. Svému deníku se svěřila i s jejich hádkami, které vždy skončily usmířením, a se svou žárlivostí. Trápilo ji, že jí Jaroslav nechtěl říci jméno slečny, s kterou se před třemi lety

[31] Jaroslav Lipovec (František Jaroslav Kubíček), Zdeňce Šemberové, 14. července 1860.
[32] Z deníku Z. Šemberové, 1. června 1861.
[33] Deník Z. Šemberové, 2. června 1861.
[34] Deník Z. Šemberové, 3. června 1861.

procházel po Olomouci a která mu darovala svou pentli z vlasů. Zdeňka se domnívala, že to svědčilo o jeho náklonnosti k této slečně, proto se svému nápadníkovi svěřila. On její chmury zahnal. Jindy zase žárlila na svou přítelkyni Ludmilu Kollárovou, které Jaroslav při jejich společné návštěvě Pratru věnoval almanach Dunaj. Zdeňka byla tak rozčílená, že se na Ludmilu usmíval a na ni ani nepohlédl, že s matkou okamžitě odešly. Autorka deníku si rozčíleně zapsala poznámku:

„To mu neodpustím a zprostím ho všech závazků, aby byl zcela volný a já nebyla v posměch u ostatních přivedena.“[35]

Vztah Zdeňky a Jaroslava byl podporován jejími rodiči. Mamince se ale nelíbilo, pokud Zdeňka dlouho zůstávala s Jaroslavem o samotě, což podle tehdejší morálky bylo proti způsobům. Proto po jednom takovém incidentu s matkou musela Zdeňka i před Jaroslavem přečíst své odprošení, které jí maminka nařídila napsat.

Zdeňka se ve svých denících často zmiňovala o svých konfliktech s bratrem a doufala, že se jednou změní. „…už jako chlapec byl velmi vznětlivý, prudký, někdy i zatvrzelý a vzdorný.“[36] Hádky s ním neprožívala jen jeho sestra, ale také služebná Tonka a jejich matka, která ostřeji Vratislavovy výpady neřešila a svému milovanému synovi později vše odpustila. Ve Františčině „rodině pohybovaly se i děti volně a byly zahrnovány až hýřivou láskou“[37]. Otec byl příliš zaměstnán svou prací, aby řešil neustálé rodinné šarvátky. Jedné hádce byl svědkem i Jaroslav, což Zdeňku pobouřilo. *„Kam dojde se svými přepjatými náhledy a musí být tak nezdvořilý k těm, kteří tak nesmýšlí?“*[38] Jindy byl František Jaroslav přímým terčem Vratislavových výpadů: *„Vratislav urazil J, vysmívajíc se mu, že nejapně psal ve Hvězdě článek ´Úryvky z cesty po Moravě´, až J. rozlítostněn vstal od stolu a chtěl odejíti.*

[35] Deník Z. Šemberové, 17. června 1861.
[36] ŠKORPIL, Emanuel,s. 80.
[37] PRAŽÁK, Albert, s. 239.
[38] Deník Z. Šemberové, 12. června 1861.

Poštěstilo se mi jej upokojiti – musí se stát změna v chování Vratislavově, nebo musí přestati J. nás navštěvovat, neb nedovolím pod žádnou výminkou, aby byl tak týrán od sedmnáctiletého chlapce.“[39] Zdeňka se dokonce bála, že bude muset kvůli bratrovým útokům přerušit své styky s Jaroslavem. Jak se svěřila svému deníku, problémy mezi jejím bratrem a přítelem se týkali literárních záležitostí. Do konfliktu musel zasáhnout Alois Vojtěch, který svému synovi písemně zakázal, aby o F. J. Kubíčkovi a Zdeňce špatně mluvil.

Zdeňka s Jaroslavem byla v téměř denním kontaktu. Buď si vzájemně posílali psaníčka, nebo Jaroslav docházel do domu Šemberových. Ze Zdeňčiných deníkových zápisů lze soudit, že jeho pisatelka očekávala návštěvu mladého básníka každý den. Dozvídáme se tak o každé návštěvě Františka Jaroslava Kubíčka. Zdeňka byla velmi zklamaná pokud Jaroslav nepřišel a neposlal ani lístek.

7. července 1861 navštívila opět Františka Šemberová se svou dcerou české představení, kde podle Zdeňčina soudu výborně spoluúčinkovala pražská herečka Eliška Pešková[40] ve hře „Hloupá a učená“. V další divadelní hře vystoupila herečka Hoenelová, kterou Zdeňka zkritizovala: *„…slečna Hoenelová nebyla starostliva o nevkusné upravení své toalety.“*[41] Do třetice byl uveden dramatický žert „Slečna manželka“ *„aby paní Pešková znovu svůj talent v mimice a přednášení dokázala.“*[42]

8. července obdržela Zdeňka pozvání k panu doktorovi Bílkovi do společnosti herečky Peškové a jejího manžela Pavla

[39] Deník Z. Šemberové, 20. července 1861.
[40] Pešková, Eliška (1833 – 1895) byla českou herečkou a autorka divadelních her. Roku 1849 ji do Prahy pozval Josef Kajetán Tyl a naučil ji mluvit česky. Stala se jednou z nejpopulárnějších hereček českého zemského divadla. Byla autorkou dvaceti dramat, u kterých se většinou jednalo o adaptace literárních děl. Dramata také překládala z francouzského a německého jazyka. Manželem jí byl Pavel Švanda ze Smiřic.
[41] Deník Z. Šemberové, 20. července 1861.
[42] Deník Z. Šemberové, 8. července 1861.

Švandy ze Smiřic[43]. Slečna Luisa přivedla Zdeňku *„svou rozmluvou o společenském chování s pány v rozmluvu trochu rozčilenější, a tím J. urazila an všechno bez příčiny na sebe potahoval a pak odpověď mi také urazil. Co si asi paní Pešková o mne pomyslela? ...Bude to mýti ještě nemilé důsledky!“*[44]

26. června 1861 zemřel obrozenecký jazykovědec a historik Pavel Josef Šafařík[45]. Členy rodiny o této události informoval otec Alois Vojtěch. 9. července bylo za Šafaříka slouženo requiem v evangelickém kostele ve Vídni. *„...bylo velmi slavné an větším dílem všichni poslanci i větší radové a mnoho jiných vzácných osobností svou přítomností tuto slavnost zvýšili. Kuzmány měl přiměřenou řeč.“*[46] Tento slavnostní okamžik Zdeňku velmi dojal, i když po celou dobu musela myslet na své problémy s Jaroslavem, který při slavnosti seděl daleko od ní. Jaroslav a pan Vinkler doprovázeli Františku Šemberovou a její dceru domů. Jak se Zdeňka svěřila svému deníku, celou cestu domů málo mluvila, ale doma se mezi ní a Františkem Jaroslavem strhla *„ostrá bouře, která by dlouho nepřečkala!“*[47] Zdeňka svými slovy dohnala Jaroslava až k slzám. Neočekávala, že by na něj její slova udělaly takový dojem. *„...ztěží jsem ho upokojila, než odešel. Více se to státi nesmí, abychom se tak rozhorlili – kam by to vedlo?“*[48] Právě v takovémhle rozčilení je poprvé navštívila slečna Věžnická, kterou k nim poslal jejich společný známý JUDr. František August Brauner. Tato slečna na Zdeňku udělala dobrý dojem, protože byla příjemná a „rozprávná“. Jelikož byla sama ve Vídni, rozhodla se Zdeňka, že svou novou přítelkyni bude muset navštívit.

---

[43] Pavel Švanda ze Smiřic (1825 – 1891) byl českým úředníkem, spisovatelem, divadelníkem a novinářem. Jeho žena, Eliška Pešková, v něm vzbudila zájem o divadlo. V roce 1862 byl dramaturgem Prozatímního divadla. Roku 1866 si založil vlastní Švandovu kočovnou divadelní společnost.

[44] Deník Z. Šemberové, 8. července 1861.

[45] Šafařík, Pavel Josef (1795 – 1861) český a slovenská spisovatel, literární historik, jazykovědec a slavista. Mezi jeho díla patří Tatranská múza s lýrou slovanskou a Slovanské starožitnosti. V několika svých článcích zpochybnil pravost Rukopisu zelenohorského.

[46] Deník Z. Šemberové, 9. července 1861.

[47] Deník Z. Šemberové, 9. července 1861.

[48] Deník Z. Šemberové, 9. července 1861.

Přibližně v polovině července začala Zdeňku sužovat studená zimnice. Musel k ní být přivolán rodinný lékař Lauchner. Po užívání předepsaného léku se pacientce brzo ulevilo a začala se jí vracet chuť k jídlu.

Naštěstí se Zdeňka již 19. července 1961 cítila dobře. Mohl tak být jí a její rodině představen Vítězslav Hálek[49], který po delší dobu pobýval ve Vídni a který přišel v doprovodu profesora Staňka z Prahy. *„Hálkovo jednání v naší společnosti bylo vážné. Ať i spolu přívětivě jednal s každým. Nemohu více o něm souditi, an mi nebylo přáno po delší čas se s ním baviti, snad nás ještě navštíví.“*[50] Jelikož se společnost dobře bavila, oblékla si Zdeňka na přání hostí hanácký kroj.

Velkou událostí se pro Zdeňku stala návštěva sněmovny v doprovodu její matky Františky. Zdeňka se na ni velmi těšila, ale přednesené projevy a postoje poslanců jí rozčílily: *„Konečně jsem byla s maminkou v té slavné sněmovně! Co budu živa, více tam nevkročím. Nemohu se utěšiti, tak mne chování hrubého presidenta Heine rozčílilo. Mírného Braunera čtyřikráte v proudu řeči v proudu řeči zakřiknouti a konečné i slovo vzíti – toť příliš! Jízlivému Jiskrovi dovolil president ve své řeči odskočiti a sobě na svatou Korunu Českou vyjeti, ale p. Braunera nechtěl slyšeti, když vším právem se zastal svaté Koruny a Němcům pravdu řekl. Sláva Riegrovi, Braunerovi a všem, kteří takové pohanění nesnesli a ze svých sedadel odešli! Třesu se dosud, když na výstup tento pomyslím!! Však přijdou k poznání ale – pozdě!“*[51]

Již v říjnu má Zdeňka jiné starosti. U Jaroslava se začala projevovat jeho choroba. Trpěl tuberkulózou. Zdeňka byla jeho nemocí zaskočená, jelikož si předtím nevšimla žádných příznaků. Poté, co se o jeho diagnóze dozvěděla, bojí se, *„zda – li*

[49] Hálek, Vítězslav (1835 – 1874) byl hlavním představitelem generace májovců, český básník, prozaik, dramatik a novinář. K jeho nejznámějším dílům patří sbírky „V přírodě“ a „Pohádky z naší vesnice“. V době prvního setkání s Šemberovými byl již známým spisovatelem.
[50] Deník Z. Šemberové, 19. července 1861.
[51] Deník Z. Šemberové, 26. července 1861.

bůh J. uzdraví.“[52] Zdeňčiny rodiče si plně uvědomovali, jak jejich dceři na Jaroslavovi záleží, proto se pravidelně informovali o jeho stavu. „Vídeňský lékař dr. Polanský napsal za svého letního pobytu prof. Šemberovi z Rožnova (20.8. 1862): ‚---právě proto, že Vašnosti ctím a miluji, musím Vám pronést zřejmo moje přesvědčení: že se má všechen bližší, k zasnoubení vedoucí spolek mezi slečnou Z. a p. K. všemožně přetrhnout, nemá – li se Z. stát nešťastnou.‘“[53]

Na počátku roku 1862 (21. ledna) zemřela v Praze spisovatelka a přítelkyně Aloise Vojtěcha Šembery Božena Němcová[54], se kterou se rodina seznámila již v roce 1851 při spisovatelčině návštěvě Vídně. Po jejich seznámení udržoval Šembera s Němcovou písemný styk. Pomohla mu především v době, kdy psal svou knihu „Základové dialektologie československé“[55]. Informovala ho o domažlickém, náchodském a polenském nářečí, ale také o poměrech panujících na Slovensku. O tom, jak si rodina Šemberova vážila Němcové svědčí i Zdeňčin zápis v deníku: *„Včera ráno tedy zemřela paní Božena Němcová v Praze! Všude zármutek!“*[56]

Starost Zdeňky o Františka Jaroslava však trvala i nadále, což dokládají její zápisy v deníku v lednu 1862:

„Již tomu drahný čas, co jsem se cítila tak opuštěná jako dnes! Nemám nyní nikoho, komu bych se svěřiti mohla, co cítím, čeho se bojím! ...Mám málo příjemných hodin obzvláště nyní, jsem

[52] Deník Z. Šemberové, 31. prosince 1861.
[53] ŠKORPIL, Emanuel, s. 41.
[54] Němcová, Božena (1820 ? – 1862) - česká spisovatelka. Mezi její nejznámější díla patři Babička, Pohorská vesnice, V zámku a v podzámčí.
[55] Základové dialektologie československé (1864) – první vědecké dílo orientované na dialektologii českých zemí a Slovenska. Kromě Němcové Šemberovi poskytovali prameny Karel Jaromír Erben, věnující se dialektologickým zvláštnostem z Čech, František Ladislav Rieger, zvláštnostem z podkrkonoší, a František Sušil, který poskytl informace o nářečí opavském, hlučínském a kravařském. Alois Vojtěch Šembera je považován za zakladatele české dialektologie.
[56] Deník Z. Šemberové, 22. ledna 1862.

docela sama – nemám přítelkyně – nikoho, ani vyplakati se nemohu, abych sobě takto ulevila.“[57]

Jindy společenskou a veselou Zdeňku museli rodiče přemlouvat, aby navštívila ples v taneční besedě, na který ji pozvala Ludmila Kollárová.

,,J. mi dnes psal, aniž se zmínil o bále v besedách . Věru nevím, co o něm mysleti mám. Jest mu vítaná zpráva, že nikam nepůjdu nebo lhostejno?“[58] Nakonec se Zdeňka rozhodla, že ples navštíví, pokud jí bude dobře a jestliže jí krejčí stihne došít šaty. Z plesu však byla nakonec zklamaná.

V této době již Zdeňka pomáhala svému otci v kanceláři. Měla na starosti opisy návrhu ke sbírání příspěvku na opravu věží ve Vysokém Mýtě a vypracování seznamu přispěvatelů. Tímto činem se její otec pokoušel zabránit zboření věže nad Litomyšlskou a Pražskou branou, které měli být svrženy již po roce 1842 nařízením nejvyššího purkrabího hraběte Chotka[59]. Na nástupci, arciknížeti Štěpánovi (1817 – 1867), si Alois Vojtěch vymohl povolení obnovy věží. Město však nemělo peníze, proto byla restaurace tak dlouho odkládána. Šembera se postaral o finanční sbírku nejen mezi občany města, ale také mezi svými známými v Brně a v Praze.

26. března 1862 se Zdeňka se svou matkou Františkou účastnila *,,slavnosti následkem úmrtí slavného knížete Windischgrätze jsouc postavena blíže hradské brány, kudy po silnici byla vezena mrtvola polního maršála. Co to bylo generálů, důstojnictva francouzského, ruského, anglického, polského …“* [60]

[57] Deník Z. Šemberové, 25. ledna 1862.
[58] Deník Z. Šemberové, 27. ledna 1862.
[59] Karel hrabě Chotek z Chotkova a Vojnína (1783 – 1868) byl nejvyšším purkrabím Království českého v letech 1826 až 1843. Za dobu jeho řízení prodělaly české země důležitou modernizací, která se týkala průmyslu, obchodu a rozvoje komunikačních sítí.
[60] Deník Z. Šemberové, 26. března 1862.
Windischgrätz, Alfred (1787 – 1862) byl rakouským polním maršálem. Během povstání v roce 1848 byl v čele císařských vojsk. Potlačil také říjnovou revoluci ve Vídni.

V dubnu 1862 navštívila Zdeňka se svým otcem opět Vysoké Mýto. Těšila se, že poprvé uvidí toto město na jaře. Šemberovi byli při každé své návštěvě ve Vysokém Mýtě vřele uvítáni. V tento čas byli ubytováni v budově děkanství, protože se dům, který Šembera vlastnil, opravoval. Jednalo se o dům č. 25 v Damaškové ulici (dnes Šemberově). Šemberovi si nechali upravit severní polovinu domu, kde se nacházelo pouze přízemí. To nechali zvednout o jedno poschodí a ve dvoře byla vystavěna prádelna. Po opravě zde měli letní byt a zbytek domu a ostatní části domu byly pronajímány.

Celá rodina se však do Vysokého Mýta vrátila již 15. června 1862, tedy v době voleb. Alois Vojtěch Šembera kandidoval za město Vysoké Mýto, Skuteč a Hlinsko do českého zemského sněmu. Zdeňka si ve svém deníku označila přesný čas doručení telegramu (půl čtvrté odpoledne), který oznamoval jednohlasné zvolení jejího otce.

Toto léto strávila Zdeňka celé ve Vysokém Mýtě. Zde měla spoustu přátel. Navštěvovala se se sestrami Sieglovými, Helenkou Tichou a Márinkou Barčovou. Společnost jí často dělali Škorpilovi, Poplerovi a Hütlovi. Zdeňka i za svého pobytu v Čechách udržovala korespondenci se svou matkou a s Františkem Jaroslavem. Velkou událostí se pro Zdeňku stala účast na slavnosti na Kunětické hoře 27. července 1862. Zde se poprvé seznámila s Janem Nerudou[61], který tam „byl vyslán jako referent Národních listů.“[62] S Nerudou jí poté pojilo celoživotní přátelství. Na konci srpna zavítala Zdeňka spolu s otcem do Prahy. Ubytováni byli v hostinci „U Zlatého anjela“. Jelikož měl Alois Vojtěch vlastní program, trávila Zdeňka čas procházkami po Praze. Při návštěvě Karlova mostu se opět setkala s Nerudou. 31. srpna 1862 odjela Zdeňka s otcem do

[61] Neruda, Jan (1834 – 1891) byl český básník a novinář májovské generace. V Národních listech se svou novinářskou praxí začínal. Napsal řadu básnických sbírek. V době seznámení se Zdeňkou Šemberovou byla známá jeho sbírka Hřbitovní kvítí.
[62] ŠKORPIL, Emanuel, s. 86.

Žebráku, kde měl být svěcen pomník Jana Nejedlého[63]. Po tomto výletě se Zdeňka sama vydala do Vysokého Mýta, kde před návratem do Vídně pobyla až do 27. září 1862.

Po příjezdu do Vídně Zdeňka dále pokračuje ve vztahu s Františkem Jaroslavem, který však musel v říjnu 1862 toto město opustit. Se Zdeňkou se rozloučil jen dopisem. Maminka Františka tajně jela do Jaroslavova bytu, ale nezastihla ho. 16. října 1862 ho Zdeňčina matka potkala na ulici a domluvila si s ním schůzku. *,,Přislíbil, že ve čtyři hodiny přijde do Lužanky. Nedošla jsem s maminkou v určitou hodinu…Čekali jsme skoro půl hodiny. Jar. nepřišel. Byly jsme v hotelu National u bytu jeho, napsala jsem na navštívenku několik slov výčitku mu činící a znovu jsme šly do Lužanky – nikdo tam již nebyl. Maminka v rozhorlení napsala Jar. tajně list a Toni ho donesla jemu! Byl bledý. Zítra ráno opustí Vídeň. Naposledy jsem dnes měla šťastný den.“*[64] Dále se Zdeňka ve svém deníku o Jaroslavovi zmiňuje jen zřídka.

Ačkoliv se již před delším časem přestěhovala Ludmila Kollárová se svou matkou Bedřiškou do jiného domu, přátelství obou rodin dále přetrvávalo. Ludmila se Zdeňce dokonce svěřila se svým tajemstvím, že se zamilovala do doktora Arnošta Viktora Schellenberga, který působil jako profesor výmarské vyšší dívčí školy. O jejich lásce se však dozvěděla až po jejich zasnoubení, což Zdeňku nejen překvapilo, ale zřejmě i rozzlobilo: *,,Ludmila Kollárová zasnoubila se včera v poledne s doktorem Schellenbergem z Výmaru, kterého již několik let tajně miluje, aniž se mi o tom slovem zmínila.“*[65] *,,Pí. Kollárová a Ludmila s ženichem svým nás překvapily, já musela rychle dopis ukončiti. Dr. Schellenberg jest velmi podoben dru Gabenovi, jenže jest trochu mladší a menší. Ludmila jest přeblažena. Strachem, aby se*

[63] Nejedlý, Jan (1776 – 1834) – český advokát, básník, vydavatel. Jeho vlastní sbírka básní nikdy nevyšla. Většina z nich byla publikována v Puchmajerových almanaších nebo v časopise Hlasatel český.
[64] Deník Z. Šemberové, 16. října 1862.
[65] Deník Z. Šemberové, 25. prosince 1862.

Schellenberg neunavil, brzo odešly.“[66] V červnu 1863 se Kollárovi odstěhovali do Výmaru. Se Šemberovými je nadále pojila čilá korespondence.

Problémy se Zdeňčiným bratrem Vratislavem narůstaly. Překvapená rodina 24. března 1863 zjistila, že se nenacházel přes noc doma. Zanechal na svém psacím stole lístek, že odjel do Prahy potěšit svou přítomností otce. *„Odpoledne přišel neznámý mladík a řekl mamince, že Vratislav utekl do Polska. Vzal si s sebou naše podobizny a peníze bez maminčina svolení…Maminka odjela do Prahy.“*[67]

Vratislav, tehdy devatenáctiletý, odjel do Polska, kde bylo v této době povstání[68]. „Otec psal dne 23. III. proboštu Eug. Tupému (Bol. Jablonskému)[69] do Krakova, u něhož tehdy snad byl Barák, aby mu ihned telegrafoval, není – li tam Vratislav, a aby jej přiměl k návratu do Vídně.“[70] 25. března se již Vratislav vrátil, ale jak Zdeňka poznamenala, byl *„k nepoznání změněn.“*[71] Po svém příjezdu z Polska se Vratislav již do domu rodičů nevrátil. Alois Vojtěch Šembera se se synovým odchodem nechtěl smířit a nepřestal se snažit přemluvit ho k návratu domů. To se mu však nepodařilo. Vratislav udržoval dále s členy rodiny kontakt. S otcem ho pojila denní korespondence. Nadále se věnoval své literární činnosti a vydal své básnické sbírky „Z mladých ňader“ (1863) a „Drobné listí“ (1864). Jako první přeložil báseň Edgara Allana Poea „Havran“ do českého jazyka. Jeho překlad však neměl velký úspěch. Vydán byl pouze jednou v Květech českých roku 1869.[72]

[66] Deník Z. Šemberové, 28. prosince 1862.
[67] Deník Z. Šemberové, 23. března 1863.
[68] Polské „Lednové povstání“ (1863 – 1864) bylo povstáním Poláků proti ruské nadvládě. Po porážce povstání byly zlikvidovány zbytky polské autonomie a Polské království bylo přičleněno k Ruskému impériu jako Poviselský kraj.
[69] Jablonský, Boleslav (1813 – 1881), vlastním jménem Karel Eugen Tupý, byl katolickým knězem, ale také českým obrozeneckým básníkem. Roku 1847 byl jmenován správcem, později proboštem, jednoho polského kláštera, který se nacházel nedaleko Krakova. V Polsku strávil zbytek svého života.
[70] ŠKORPIL, Emanuel, s. 81.
[71] Deník Z. Šemberové, 25. března 1863.
[72] O nejúspěšnější překlad Havrana se zasloužil roku 1890 Jaroslav Vrchlický, ale v současné době nejpoužívanějším je překlad Vítězslava Nezvala z roku 1927.

Roku 1869 redigoval politické noviny Hlasy a Zvon, v němž vydal články ‚V době perzekuce' a ‚Boj národa'. „Žaloba se týkala článku o výjimečném stavu v Praze a porovnávání Rakouska s Pruskem."[73] Kvůli nim byl s Vratislavem veden soudní proces, po kterém byl odsouzen na dva měsíce vězení.[74] Alois Vojtěch Šembera byl ke svému synovi vstřícný a tuto událost mu nepřipomínal. Ačkoliv s některými Vratislavovými názory nesouhlasil, stál za ním a snažil se mu pomoci s problémy, které většinou vznikaly díky Vratislavovy unáhlenosti. Výstižně Vratislavovu povahu popsal Albert Pražák ve své knize Neruda v dopisech: „Byl radikála romantik jako Frič, duchovně neukázněný a v romantice života i vzdělanosti bez uzdy. Mezi jeho duchem, slovem a činem naprosto nebylo potřebné rovnováhy. Neuměl se krotiti a neznal potřebné míry. Proto všude spíše ochotničil než řídil, proto unášel ho spíše životní proud, než aby jej byl sám usměrňoval. Probudilo ho trochu předčasně otcovo prostředí a udomácňovalo ho v evropských kulturách snad příliš zrychleně, než aby je mohl po svém zvládnouti a neutonul v některém jejich typu, např. ve svůdném a působivém typu vídeňském."[75] Již ve vazbě začal Vratislav tíhnout k němectví, s čímž se jeho rodina, která se angažovala v otázkách týkajících se českého národa, nemohla smířit. Rodiče se na něj hněvali kvůli tomu, že začal psát dopisy domů v německém jazyce. Plně se k němectví přihlásil v době rukopisných bojů, kdy se proti jeho otci postavila velká část české inteligence. Veškeré své články a korespondenci začal podepisovat Schenbera.

Zápisy ve Zdeňčině deníku se po roce 1963 tenčily. Plně se k nim vrací v roce 1865. V této době jí je čtyřiadvacet let. Jelikož ani v této době neměla snoubence, propadala často skepsi. Když se na ní matka zlobila, Zdeňka se domnívala, že jí vytýká její osamělý život bez manžela, o čemž svědčily i její zápisy: *„Nemohu si*

[73] ŠKORPIL, Emanuel, s. 82.
[74] Vratislav Kazimír Šembera stanul před vídeňským zemským trestním soudem 22. dubna 1969. 30. června 1869 byl rozsudek nejvyšším soudním dvorem potvrzen.
[75] PRAŽÁK, Albert, s. 357.

nikterak vysvětliti, proč na mě se maminka nyní tak z čistajasna rozhněvá. Vždyť já za nešťastný osud svůj nemohu – očekávala jsem prajiný.“[76] Zřídkakdy se zmiňovala o svém přátelství k muži, kterého uváděla pouze pod iniciálou M..

Ve Zdeňčině deníku se ani neobjevila zmínka o smrti Františka Jaroslava Kubíčka, který podlehl svému onemocnění v únoru 1865. Vzpomíná na něj teprve rok po jeho skonu: *„Dle dne dnes tomu rok, co skonal ubohý Jaroslav! Jak asi o mně smýšlel v době poslední? Nepřátel mám dosti, i on je měl – nyní má pokoj.“*[77]

K roku 1867 se Zdeňčiny deníky vázaly především ke vzpomínce na srpnovou návštěvu lázní v Badenu, které navštívila se svou matkou. Důvodem zřejmě byly Františčiny bolesti kloubů, kterými trpěla delší dobu. Obě ženy se nevěnovaly jen procedurám, ale také procházkám a návštěvám koncertů. Pobyt v Badenu Zdeňku sice rozveselil, ale po návratu do Vídně opět začíná propadat skepsi. Ta se prohloubila zvláště poté, co se dozvěděla o plánovaném sňatku její přítelkyně Luisy: *„Dostala jsem list, právě když jsem odcházela k Luise na Landstrasse. Měla se již opět vdávati. Mluví jen o svatbě. Šťastné děvče!! Jakmile vstoupím do bytu, na mě všechno padá, samé rozervanosti.“*[78] Zdeňku smutek neopouštěl, zároveň ale také věřila, že se i jí jednou vyplní její touha po manželství a rodině: *„Jistě byl dnes M. vesel a já?? V klášteře bych žila veseleji než nyní na světě – musím se ale podrobiti všemu a čekati na štěstí!! Dlouho – li?“*[79]

Důkazem, že Zdeňka přispívala různým sbírkám konajícím se v Čechách, je poděkování od Amerického klubu dam[80] za dar pro česko – moravský bazar v Chicagu, který měl upevnit vztahy mezi

[76] Deník Z. Šemberové, 11. května 1865.
[77] Deník Z. Šemberové, 16. února 1865.
[78] Deník Z. Šemberové, 5. listopadu 1867.
[79] Deník Z. Šemberové, 31. ledna 1868.
[80] První ženský spolek v Čechách, který byl vznikl díky iniciativě Vojtěcha Náprstka roku 1865. Spolek podporoval ženskou emancipaci a vzdělanost. Mezi jeho členkami byly Karolína Světlá, Eliška Krásnohorská, Zdenka Braunerová, Renata Tyršová či Otýlie Sklenářová – Malá.

Čechy a krajany v Americe, jež byl zaslán 12. května 1865. Současně s poděkováním obdržela Zdeňka pozvánku na výstavu zaslaných věcí, která se konala v prostorách klubu, nemohla se jí však zúčastnit.

Již v březnu 1868 chtěla Zdeňka odjet do Vysokého Mýta. Odtud jí ale docházela psaní, aby nejezdila, protože zde propukla epidemie neštovic. Do Mýta tak přijela až po pominutí nákazy, v polovině července 1868. Přivezla sem koberce a ornát pro místní kostel, které s matkou pořídily ve Vídni. Svůj čas si krátila psaním receptů. Ve svém deníku se v této době zmiňovala o péči, kterou věnovala dítěti. Nikde však nebylo zmíněno jeho jméno ani věk, ba dokonce ze zápisů není jasné ani to, zda se jednalo o chlapce, nebo dívku.

Zdeňčiny deníky napsané po roce 1868 se v archivu vysokomýtského regionálního muzea nenalézají. Nelze soudit, zda si Zdeňka deník nepsala, nebo se její zápisy ztratily či byly zničeny. Chybějící léta však byla pro autorku deníků důležitá. Za pobytu ve Vysokém Mýtě se v roce 1870 spřátelila s Bohuslavou Erbenovou (1850 – 1924), dcerou Karla Jaromíra Erbena, která ve zde také trávila několik týdnů odpočinku.[81] V tomtéž roce, 28. července, se její bratr Vratislav Kazimír oženil s herečkou Marií Pavlínou Schäfrovou[82], která však zemřela již po třech letech od uzavření sňatku na tyfus.

V roce 1877 se ve Vídni mohutně slavily Šemberovy sedmdesáté narozeniny. Slavnost uspořádal vídeňský Akademický spolek pod vedením jeho předsedy Jakuba Všetečky. Oslavenci přišlo popřát kolem tisíce osob. V slavnostní síni Zahradnické společnosti, kde se událost konala, „byla vystavena díla Šemberova

[81] Krátce po Bohuslavině návratu do Prahy její otec zemřel. Poručnicí se jí a její sestře Ladislavě stala macecha Žofie Erbenová a Erbenův přítel, archivář dr. Josef Emler. Na přání otce se Bohuslava věnovala hudbě. V roce 1879 se provdala dr. Antonína Rezka (1853 – 1908), historika, univerzitního profesora a v letech 1900 – 1903 ministra pro české záležitosti ve Vídni. Spolu měli dvě dcery Bohuslavu (1882 – 1964) a Ludmilu(1887 – 1966).

[82] Pavlína Marie Schäfrová se narodila v Liberci Čechách roku 1846. Byla pochována 17. srpna 1873 na matzleindorfském hřbitově.

a album s 500 fotografiemi jeho žáků.“[83] Dále byla událost doprovázena bohatým kulturním programem.

V období sedmdesátých let Zdeňčin otec, ačkoliv mu již bylo přes sedmdesát let, angažoval v boji proti pravosti Rukopisu královédvorského a zelenohorského[84]. V této činnosti neustal do své smrti. Díky studiu moravské diplomatiky a staročeštiny Šembera rozeznal již dříve padělky v díle Antonína Bočka ,,Codex diplomaticus Moraviae“ a dalších[85]. ,,Když Adolf Patera, kustos musea král. Českého, rozeznal ve slovníku ,,Mater verborum“ více než devět set falešných glos a dokázal Hankovo autorství, vyloučil A. V. Šembera Rukopis Zelenohorský ze svých ,,Dějin řeči a literatury české“ a vydal roku 1879 spisek ,,Libušin soud“. Domnělá nejstarší památka řeči české, jest podvržen, též zlomek Evangelium sv. Jana“, v němž přičítá autorství Jos. Lindovi a Václavu Hankovi a snáší své četné filologické literárně historické důvody pro podvrženost rukopisu Zelenohorského.“[86] Šembera nalezl velké množství chyb ve staročeském jazyce ,,a mnoho umělých staroslovenských i jiných slov, dovolává se paleografických autorit a především poukazuje na příbuznost a vzájemnou závislost Libušina soudu s Lindovou ,,Září nad pohanstvem.““[87] Své přesvědčení, že se jedná o falza, potvrdil roku 1880, tedy dva roky před svou smrtí, sepsáním brožury ,,Kdo sepsal Rukopis Kralodvorský roku 1817?“. V tomto díle vyjádřil své podezření, že autory se stali Václav Hanka a V. A. Svoboda, který opatřil překlad

[83] ŠKORPIL, Emanuel, s. 124.
[84] Rukopis královédvorský ,,našel“ Václav Hanka roku 1817 ve věži děkanského kostela ve Dvoře Králové. Nalezené listiny měly údajně pocházet ze 13. století.
Rukopis zelenohorský, známý také jako Libušin soud měl být údajně nalezen na zámku Zelená Hora u Nepomuku téhož roku jako Rukopis královédvorský. V roce 1818 ho obdržel František Kolovrat od anonymního odesilatele.
Od doby nalezení těchto rukopisů se vedly dohady o jejich pravosti a skutečných autorech. Za nejpravděpodobnější padělatele jsou považováni Václav Hanka (1791 – 1861), český spisovatel, jazykovědec a vysokoškolský učitel, a Josef Linda (1789 – 1834), autor prózy ,,Záře nad pohanstvem“.
[85] Za novodobější dílo v Bočkově Diplomatáři označil ,,Fragmenta Monseana“ a také devět výpisků z „Hildegardus Gradicensis“. Dále Šembera v ,,Dějinách české literatury“ dokládal, že píseň Václava I. a Píseň pod Vyšehradem z Rukopisu královédvorského vznikly v letech 1816 a 1819.
[86] ŠKORPIL, Emanuel, s. 65.
[87] ŠKORPIL, Emanuel, s. 65.

RKZ do německého jazyka. Krátce před svou smrtí sepsal Šembera ještě jedno dílo tohoto druhu, jednalo se o „Die Königinhofer Handschrift als eine Fälschung nachgeweisen“, kde Šembera potvrdil myšlenku autorství Václava Hanky, ale upustil od myšlenky spoluautorství V. A. Svobody. Za rok vzniku Rukopisu královédvorského považuje rok 1816. Hankovo autorství podle něj dokládá písmo, ortografie, řeč a metrum.

Šembera se svěřil s postupem svých bojů za pravdu své dceři Zdeňce v několika dopisech:

„… Minulý týden přijel profesor Vašek z Brna do Vídně a byl tu tři dni, v kterých jsme měli obšírnou rozmluvu o Kralodvorském Rukopise. Mezi ní uhodil jsem na dopis V. Hanky z roku 1817, z něhož je patrno, že Kralodvorský Rukopis je zfalšován. S třesoucí rukou vyškrtl jsem jej tedy z příručního exempláře svých Dějin literatury. Já se v té věci do žádných sporů již nepustím, profesor Vašek vše sepíše a vydá. Bude to činiti ovšem veliký hluk, neboť Kralodvorský Rukopis jest do všech jazyků evropejských přeložen...“[88]

Odvážná tvrzení Aloise Vojtěcha Šembery vyvolala velkou vlnu odporu a nepřátelství, které se dotýkalo nejen Aloise Vojtěcha, ale i celé jeho rodiny. Postavili se proti němu i vysokomýtští rodáci František Bartoš, Josef[89] a Hermenegild Jirečkovi, ačkoliv jejich vztahy byly dříve přátelské. Jirečkovi navštěvovali rodinu Šemberovu ve Vídni. Byli pravidelnými hosty i v době pobytu ve Vysokém Mýtě. Hermenegild dokonce přispěl roku 1861 do almanachu Dunaj, který byl vydán k poctě Aloise Vojtěcha. Jelikož byla Zdeňka i její otec citlivý a otevření k lidem, toto náhlé nepřátelství špatně snášeli. Zdeňka ve svých vzpomínkách často hovořila o Rukopisech královédvorském a zelenohorském jako o těch proklatých rukopisech.

[88] Dopis Aloise Vojtěcha Šembery dceři Zdeňce Šemberové, 31. července 1879.
[89] Jireček, Josef (1825 – 1888) byl českým literárním historikem. Pracoval na vídeňském ministerstvu kultu a vyučování, kde byl roku 1871 také ministrem. Byl autorem mnoha odborných statí zaměřených na oblast školství.

„…Mně se maminka docela nelíbí, pořád jen o Tobě a o tom prožluklém spise povídá.“[90] Svému otci však nikdy nevyčítala, že se postavil proti národnímu pokladu, a byla mu věrnou oporou. Velmi se jí dotklo, jak bylo touto událostí poznamenáno životní dílo a snažení jejího otce, který zemřel na zápal plic 23. března 1882. „Již téměř tři roky předtím napsal závěť, jež zní:

´Ve jménu nerozdílné Trojice Boha Otce i Syna a Ducha svatého.

Jestliže bych za nejistoty života lidského smrtí sešel, činím toto své poslední pořízení.

1. Duši svou v ruce Pána Boha poroučím.

2. Plnomocnou dědičkou jmění svého jmenuji svou milou zletilou dceru Zdeňku, ježto syn můj Vratislav z lásky bratrské podílu svého v dědictví dobrovolně se vzdal.

Nábytek domácí jest vesměs majetkem mé milé manželky Františky, rozené Ševčíkové.

Svou sbírku autografů či písma spisovatelů českých a některých osob proslulých odkazuji Českému Museum v Praze.

S tím svou milou manželku a děti své v ochranu Boží poroučím, požehnáním a hojnosti všeho dobrého na další cestu života na Pánu Bohu jim žádaje.

Ve Vídni dne 16. července 1879.´“[91]

Rozloučení s Aloisem Vojtěchem Šemberou proběhlo 25. března 1882 před Servitským chrámem ve Vídni. Se svou řečí vystoupil rodinný přítel doktor Eduard Albert[92], který neopomněl zdůraznit Šemberův význam pro národ, ale také tragický boj o pravost Rukopisů.[93] Poté nechala rodina Šemberovy ostatky převézt do Vysokého Mýta, kde byl pochován 26. března 1882. Na jeho poslední cestě se s ním přišlo rozloučit velké množství lidí.

[90] Dopis Zdeňky Šemberové otci A. V. Šemberovi, 23. srpna 1878.
[91] ŠKORPIL, Emanuel, s. 127 - 128.
[92] Eduard Albert (1841 – 1900)– český chirurg, profesor innsbrucké a vídeňské univerzity. Prostřednictvím Vratislava Šembery uveřejnil lékařské i literární studie ve vídeňských časopisech. Věnoval se také překladatelství a psaní básní.
[93] Řeč doktora Alberta přeložil Jan Neruda, přítel Šemberovy rodiny, a nechal ji vydat v Národních listech.

Zúčastnily se všechny vysokomýtské školy a spolky. Nechyběly zde ani spolky z Chocně, Litomyšle, Poličky a jiných východočeských měst. Pohřební průvod byl veden litomyšlským děkanem a dobrým přítelem Šembery Antonínem Šantou a dalšími dvanácti kněžími. Před rakví byl nesen ruský řád sv. Anny a rakouský řád železné koruny, kterými byl zesnulý vyznamenán.

Přátelé Aloise Vojtěcha Šembery si ho vážili pro jeho důkladnost a šetrnost ve všem, čemu se věnoval, a pro jeho skromnost ve vystupování, kdy se nad nikoho nepovyšoval. ,,Od studentských let až do posledních dní života zaznamenával si své příjmy a vydání, vedl si přesné záznamy nakladatelské, jako mladý úředník brněnského magistrátu měl seznam své knihovny, do něhož zaznamenával každý přírůstek, měl dokonce přesné zápisky o své garderobě, šatstvu i prádle. Ač šetrný, štědře podporoval každý národní podnik, sbírku, měl předplaceny četné časopisy a odbíral literární novinky.“[94] Ve všech těchto vlastnostech a činnostech se mu jeho dcera Zdeňka, na rozdíl od jejího bratra Vratislava, podobala.

Po Šemberově smrti se doktor Albert staral o rodinu Šemberových. Za Františku i Zdeňku vyřizoval jejich finanční starosti. Zdeňce pomáhal i v jiných záležitostech. Když Zdeňka opatřovala památní desku na Šemberův rodný dům, radil ji, jaký by měla deska nést nápis: ,,…není třeba aby se řeklo ‚spisovatel český´. Neboť jméno Vašeho otce je příliš známé a slavné, aby se mělo vysvětlovat, že byl spisovatelem….on byl více, byl badatelem, buditelem, kritikem ostrovtipným, mužem, který klestil cesty.“[95]

Po smrti otce se Zdeňka i s matkou Františkou natrvalo odstěhovala do Vysokého Mýta, do otcova rodného domu. Ze Zdeňčiných deníkových zápisů vyplývá, že v domě s nimi ještě žila hospodyně a dobrá společnice Marie. S ní se Zdeňka starala o svou

[94] ŠKORPIL, Emanuel, s. 129.
[95] Dopis dr. Eduarda Alberta Zdeňce Šemberové, 3. května 1905, in ŠKORPIL, Emanuel, s. 112.

nemocnou matku, které ke konci života zrazovala paměť. Již si vůbec nepamatovala, že její muž zemřel, ale její dcera jí to nevyvracela, jelikož měla strach o maminčin horšící se zdravotní stav, který byl provázen častými a stále stupňujícími se bolestmi. *,,Maminka mě dnes právě již ráno neustále posílala k tatínkovi. Mrzela se na něho, že za ní nedošel. Slečně Marii řekla, že dnes očekávala najisto tatínka – ani tušení nemá, že nežije"*[96]

,,Od půl jedné až k čtvrté hodině jsme nespaly kvůli mamince. Naříkala na bolest v noze, v ruce, v celém těle, chtěla snídati, vymluvily jsme jí to."[97]

Františka Šemberová zemřela šest let po svém manželovi, 10. června 1888. Podle úmrtního listu, který byl vydán vysokomýtským duchovním úřadem 2. července 1888, zemřela sešlostí věkem. Její pohřeb se konal 12. června 1888. Pochována byla na hřbitově Nejsvatější Trojice po boku svého manžela. ,,Věnec z červenobílých růží od Jana Nerudy, od prof. dr. Alberta a palmová větev od Otilie Sklenářové – Malé zdobily její rakev. ‚Otakar´ zazpíval na rozloučenou své příznivkyni, jež byla roku 1863 kmotrou při svěcení jeho praporu, a pohřební průvod vedl Jan Šembera, farář z Hlinska, synovec zesnulé."[98]

V roce 1891 skonal Zdeňčin bratr Kazimír. Zdeňka Šemberová zůstala ve svých padesáti letech sama. Ani po té se nestáhla do ústraní. Pečlivě se starala o otcovu i bratrovu pozůstalost. Mimo jiné se snažila o to, aby i nadále byly vydávány otcovy práce. Dopisovala si s advokátem J. Lenochem kvůli právnické terminologii, kterou Šembera před lety sepsal. Přišla jí však zamítavá odpověď. Podle J. Lenocha byla tato terminologie již zastaralá a dávno překonaná. Díky Zdeňčině pečlivé práci zůstalo zachováno velké množství památek vztahujících se k osobě jejího otce, například mnoho korespondence, knihovna a také pracovna a

[96] Deník Z. Šemberové, 23. března 1888.
[97] Deník Z. Šemberové, 28. března 1888.
[98] ŠKORPIL, Emanuel, s. 152.

salonek, jejichž interiér nechala převézt z Vídně, aby nejen vysokomýtským občanům přiblížila prostředí, v kterém její otec pracoval a přijímal své vzácné návštěvy. Z pozůstalosti bratra Vratislava se zachovalo především mnoho podobizen vídeňských umělkyň nebo dcer vídeňských umělců, dopisů a rukopisů, které byly důkazem jeho rušného a bouřlivého života. Tyto dokumenty doby byly zachovány i přes jeho přání, aby po smrti byly všechny jeho věci zničeny, čímž pověřil svého přítele profesora Blume. To, co zbylo, si Zdeňka přivezla do Vysokého Mýta a po jejím uvážení bylo ještě několik málo věcí spáleno.

31. srpna 1897 se konal sjezd vysokomýtských rodáků. Vysokomýtští občané zde vzdali úctu Aloisovi Vojtěchovi Šemberovi, když v kostele Nejsvětější Trojice za něj nechali sloužit smuteční mši. Pro Zdeňku byla zhotovena památeční listina, která by jí tento den připomínala.

Zdeňka byla po letech jedinou osobou, která mohla vypovídat o životě rodiny Jana Kollára ve Vídni. S rodinou totiž nikdy neztratila kontakt. Po smrti Ludmily Kollárové Schellenbergové v roce 1880 nadále udržovala písemný styk s jejími dětmi Janem a Ludmilou. Pomohla Josefovi Karáskovi, když chystal svůj článek do Kollárova almanachu, který se rozhodl v roce 1893 vydat vídeňský akademický spolek. Byla to právě Zdeňka, kdo dal podnět k převezení Kollárových ostatků z Vídně do Prahy. V roce 1902 kontaktovala Správu katolických hřbitovů zádušních hlavního města Prahy v Olšanech, kam podala žádost o uložení ostatků. Zdeňka společně s žádostí podala důkladnou zprávu o Kallárově rodině. Byl jí zaslán děkovný dopis, v kterém však byla Zdenka dotazována na pozůstalé ve Výmaru, kteří by mohli dát souhlas s převezením těla Jana Kollára. V této době nežila nejen Kollárova dcera Ludmila, ale i její manžel Arnošt Viktor Schellenberg. Souhlas si tedy vymohli u jejich dětí Jana a Ludmily Schellenbergových. Zdeňka doprovázela Kollárovy ostatky dne 15. května 1904 při cestě z Vídně do Prahy. ,,Zástupci vysokomýtských

spolků, městská rada vysokomýtská a mnoho obecenstva očekávalo tehdy příjezd ostatků na stanici v Zámrsku. Zpěv. spolek Otakar zapěl Bendlův Chorál národa českého a zástupci městské rady položili na rakev věnec.“[99]

Ve svém domě nadále přijímala návštěvy z řad významných českých osobností kulturního života. Mezi nimi byla například spisovatelka Teréza Nováková[100], která se po smrti manžela přestěhovala do nedaleké Proseče u Skutče, dávná přítelkyně, česká divadelní herečka Otýlie Sklenářová – Malá, nebo spisovatel Jaroslav Vrchlický[101], který se dříve přátelil i se Zdeňčiným bratrem Vratislavem Kazimírem.

Roku 1902 souhlasila Zdeňka s tím, aby ostatky jejích rodičů byly převezeny na nově vzniklý hřbitov. Podmínkou však bylo, že matka s otcem spočinou vedle sebe v rodinné hrobce. Při převozu tělesných ostatků, 17. listopadu 1902, projevili vysokomýtští opět úctu svému slavnému rodákovi. „Rakve s ostatky Šemberovými i jeho choti byly převezeny v průvodě na nový hřbitov, za účasti všech škol, zástupců státních i samosprávných úřadů a četného obyvatelstva.“[102]

Ke konci života působila Zdeňka na své okolí jako osamělá a podivínská stařena, která vzpomíná na svůj bývalý rušný, společensky bohatý život. Jelikož zůstala svobodná a neměl jí kdo zaopatřit, tížily jí finanční problémy, o čemž vypovídá vysvědčení napsané vysokomýtským obecním úřadem ze 17. prosince 1902. Zdeňka Šemberová „je úplně zachovalá, takže nestává ničeho, co by její dobré pověsti na újmu bylo … Vlastní dům č. 125 ve Vysokém Mýtě v ceně nejvýše 20 000 korun, ale je předlužen knihovními dluhy ve výši 19 000 korun a jinými nevtělenými dluhy. Dům jí

[99] ŠKORPIL, Emanuel, s. 107.
[100] Nováková, Tereza, rozená Lanhausová (1853 – 1912) byla spisovatelkou, která svá díla zasazovala do prostředí v okolí Litomyšle a Proseče. K jejím románům patří například Jan Jílek, Jiří Šmatlán, Na Librově gruntě a Drašar.
[101] Vrchlický, Jaroslav, vl. jménem Emil Bohuslav Frída (1853 – 1912) byl českým spisovatelem a překladatelem. K jeho dílům se řadí například sbírky Okna v bouři, Píseň poutníka, Meč Damoklův a divadelní hry Noc na Karlštejně a Hippodamie.
[102] ŠKORPIL, Emanuel, s. 150.

poskytuje příjem 400 korun, z něhož jí zbývá 150 korun, jež nestačí ani k opatření nejnutnějších potřeb životních i nachází se ve velmi stísněných poměrech.“[103] Roku 1906 prodala Zdeňka Muzeu království českého korespondenci, rukopisy a podobizny, které po dlouhá léta schraňovala, za „pouhých“ sedm set korun. Pro ni samotnou však tyto věci měly nevyčíslitelnou hodnotu.

Poslední společenskou událostí, které se Zdeňka Šemberová účastnila, byla ve dnech 24. a 25. března 1907 oslava stého výročí narození jejího otce. Zdeňka byla šťastná, že je jejímu otci projevovaná úcta i po tolika letech od jeho smrti a že na něj její oblíbení vysokomýtští nezapomínají. Byla pro ni jakýmsi zadostiučiněním. Účastnila se také průvodu ke hrobu svých rodičů, ačkoliv jí již bylo šestašedesát let. Při této události byla na Šemberově domě odkryta pamětní deska. Po Vysokém Mýtu uspořádalo oslavy také město Kolín a Olomouc.

Zdeňka Šemberová zemřela osamocena v domě svého otce dne 30. července 1912.

[103] Vysvědčení Obecního úřadu ve Vysokém Mýtě, archiv Regionálního muzea ve Vysokém Mýtě.

2. Rodina Šemberova a Jan Neruda

2. 1 Zdeňka Šemberová a Jan Neruda

Zdeňka Šemberová poznala Jana Nerudu 27. července 1862 na slavnosti konající se na Kunětické hoře. Neruda sem byl vyslán jako zpravodaj časopisu Hlas. Zatímco do Pardubic vyjela Zdeňka s otcem ze Zámrsku, Neruda se svými přáteli, sokoly a členy pěveckého spolku Hlahol[104] vyjížděli z Prahy. Jana Nerudu Zdeňka znala zatím jen z bratrových vyprávění. Vratislav jí zřejmě popsal svého přítele velmi nelichotivě, ,,v duchu pražských klepů o něm, Zdeňka měla býti překvapena zjevem docela jiným, vnějšně i vnitřně daleko skvělejším.“[105]

Dne 29. července 1862 napsala Zdeňka své matce dopis, v kterém líčila velké zážitky ze slavnosti. Píše jí, jak za hudby a zpěvu byli přivítáni s otcem na pardubickém nádraží, dále jí popisovala nádherný výhled z Kunětické hory a neopomněla jí popsat Nerudu: *,,Co referent nemohl pan Neruda se mnou mnoho mluvit, ale co mluvil bylo vlídné, sličné a nikoli urážlivé, kousavé jak p. bratr prorokoval. Staral se velmi o mne, abych žízní nezhynula jako ti ubozí zpěváci větším dílem. Chránil mne v tlačenici, slovem nemohu si něj stěžovat nikterak. Byl také velmi slušně oděn, černé kadeřavé vlasy měl pokryty poděbradkou z černé prošívané hedvábné látky. Jest v tváři docela zarostlý, letos snad něco přes třicet let, silné postavy, jen nemá krásné zuby. Vyřiď Vratislavovi, že Neruda pil z toho samého džbánečku co já, vzdor, že se mi na rtu právě na neděli ukázal puchýř.“*[106] Jan na Zdeňku působil starším dojmem. V době jejich prvního střetnutí bylo

[104] Hlahol byl původně mužským pěveckým sborem založeným v roce 1861. Ženský sbor byl založen až v roce 1879. Zakladatelem byl Jan Ludevít Lukes, zpěvák a sbormistr, který se slavnosti na Kunětické hoře také zúčastnil.
[105] PRAŽÁK, Albert, s. 354.
[106] Dopis Zdeňky Šemberové matce Františce, dne 29. července 1862.

Nerudovi teprve osmadvacet let, a ne přes třicet let, jak poznamenala Zdeňka v dopise matce. Zřejmě ji zmátl plnovous, který Neruda nosil. Albert Pražák ve své knize použil citaci z novinového článku, který vyšel v časopisu Hlas dne 29. července a který se vztahoval ke stejné slavnostní příležitosti: „S Řipu hledíš na ourodná pole, s Kunětice na bující, vláhy plný, zahradní kraj. Na obou horách si však přeješ býti samoten, abys se vesníti mohl v skutečný ráj, jehož obraz pozemský zde před tebou rozestřen.“[107] Neruda v tomto článku srovnával národní slavnost konanou na hoře Říp s tou Kunětickou. Obě proběhly ve stejný rok a Neruda byl na obou přítomen.

Františka Šemberová se za nedlouho s Nerudou také seznámila a spřátelila při jeho návštěvě Vídně. Všichni členové Šemberovy rodiny udržovali s Nerudou písemný kontakt. Nejzajímavější dopisy, které jim Neruda zaslal, uveřejnil roku 1941 Albert Pražák[108] v knize „Neruda v dopisech“.

Po smrti Aloise Vojtěcha Šembery Jan Františce nikdy nezapomněl popřát k svátku, či narozeninám, kdy jí společně s dopisem zasílal květiny nebo jemné pražské pečivo. Vždy jí oslovoval „vysoce ctěná paní“ a podepisoval se jako „oddaný služebník Neruda“. Zdeňka ho na oplátku oslovovala „velectěný“. V archivu vysokomýtského regionálního muzea se zachovalo několik málo lístků odeslaných Františce Nerudou. Patří mezi ně například tento, v které je připojeno přání lepšího následujícího roku kvůli ztrátě Františčina manžela Aloise Vojtěcha:

„ Vysoce ctěná paní!

[107] Neruda, Jan, Hlas 29. července 1862 a také PRAŽÁK, Albert, s. 247.

[108] Pražák, Albert (1880 – 1956), český literární historik, univerzitní profesor v Bratislavě a Praze. V roce 1924 se stal členem české akademie věd a Královské společnosti nauk. Nesl podíl na založení Učené společnosti Šafaříkovy, kde působil jako generální sekretář. V roce 1945 byl předsedou České národní rady. Ve svých monografiích se kromě Nerudy věnoval také Jaroslavovi Vrchlickému a Karlovi Hynkovi Máchovi.

Přicházejí svátky, vzápětí za nimi Nový rok, a já přicházím s gratulací. Tak od srdce rád bych, aby příští rok byl Vám slunečnější a blaženější, než jaký byl nešťastný rok právě minulý!

Dovoluji sobě zaslati Vám, vysoce ctěná paní, zároveň nějakou květinu. Snad se jí cestou neublíží, a snad Vás alespoň trochu potěší.

Všeho dobrého Vám oběma dámám přeje znamenám se nejoddanější Váš služebník

Jan Neruda.“[109]

Ostatní dopisy Františce Šemberové se nesly v podobném duchu. Její dcera Zdeňka ve svých dopisech nikdy nezapomněla připomenout, jak se daří matce, V líčení jejího zdravotního stavu zabíhala do podrobností. Nerudovi vylíčila každou návštěvu lékaře v jejich vysokomýtském domě. *„Lékař byl v 6 h. u maminky a řekl, že doufá v dobrou noc. Vcelku byl spokojen. Maminka s chutí snědla v poledne polévku a trochu kompotu, svačila jako obyčejně kávu a přála si, aby k ní přišla v domě bydlící paní, ta že jí nikdy nerozčílí. I se mnou mluví jako obyčejně, musím býti hovornou a veselou!“* [110]

Zdeňka ve svém domě pečlivě uchovávala všechny dopisy a dary, které od Nerudy dostávala. Po smrti otce se o ní snažil všemožně starat, tak jako to dělal i doktor Eduard Albert. Pomáhal Zdeňce s přesídlením z Vídně do Vysokého Mýta, kde byl rodný dům jejího otce, který po něm zdědila. Měl na starost prodej knih a památek z pozůstalosti Aloise Vojtěcha Šembery. Kvůli prodeji mu Zdeňka zaslala seznam děl, které by byla ochotná prodat. Neruda pak navštívil majitele antikvariátu G. Schalka, který byl také spisovatelem, a požádal ho, zda by mu mohl říci ceny jednotlivých knih. Dále Neruda psal inzeráty do Národních Listů, Pokroku, Českých Novin a do Politika. Jen z nich použil Albert Pražák ve své

[109] Dopis Jana Nerudy Františce Šemberové ze dne 22. prosince 1882. uveřejněný též v PRAŽÁK, Albert, s. 241.
[110] Dopis Z. Šemberové J. Nerudovi z 8. března 1885, též NERUDA, Jan. *DOPISY II.* 1. vyd. Praha: Redakce krásné literatury, 1954, s. 503, dále citováno: NERUDA, Jan.

knize: „Knihovna po zvěčnělém učenci profesoru V. Šemberovi pozůstalá obsahuje mnoho vzácných starých knih českých a dědicové hodlají část z ní milovníkům českého písemnictví odprodat…K dotazům ochotně odpoví slečna Zdeňka Šemberova ve Vysokém Mýtě. Tamtéž lze obdržeti ještě spisy vědecké, profesorem Šemberou samým sepsané a vydané od r. 1857 – 1880, 10 knih za 12 zlatých. Ale i spis jednotlivý jest k dostání.“[111]

Mezi dary, které Neruda věnoval Zdeňce, patřily fotografie, knihy, časopisy, ovoce a květiny. V jednom svém dopisu se Jan Zdeňky táže, čím by jí mohl ukrátit dlouhé zimní večery:

„Prosím, abyste mně o tom dala laskavou zprávu. Chcete pro sebe nějaké beletristické knihy? Pro matinku a pro sebe snad nějaké ilustrované časopisy české? Mohu Vám snad zasílat mnichovské ‚Fliegende Blaetter‘, jež si odebírám a jež by matinku snad přece chvilkami rozveselily?

Rád bych Vám přispěl něčím k umírnění zimní nudy a proto prosím: nevykládejte na zlé a zpravte mne o své vůli řádkou krátkou.“[112]

Své dopisy zasílal nejen Zdeňce, ale i její společnici a hospodyni Marii, která se o ni starala po smrti matky. U Marie se informoval o zdravotním stavu její paní a žádal ji, aby se o Zdeňku dobře starala.

Zdeňka Janovi nezůstala ničeho dlužná. Posílala mu domácí koláče a vajíčka, plody z její zahrady, například jablka, švestky a hroznové víno. Mezi jejími dárky byly také koberce, mince, jež její přítel sbíral (orientoval se především na mince historické), a fotografie s podobiznami jejími, matčinými a bratrovými.

„Nad leckterou růžičkou vesnil se Neruda v její zahrádku, připadala mu čímsi báječným, ‚zakletý Pražák‘ jako by byl vždy za ní po takové zásilce vstupoval do její venkovské zahrádky a žasl, co

[111] PRAŽÁK, Albert, s. 256 – 257.
[112] Dopis Jana Nerudy Zdeňce Šemberové ze dne 17. listopadu 1882, též PRAŽÁK, Albert, s. 255.

bohatství se dá do ní vměstnat. Jeho přátelská důvěra k ní vzrůstala.“[113]

Jak se ptal Neruda po Zdeňčině zdravotním stavu, činila to samé i ona. Zdeňka své dotazy týkajícího jeho stavu adresovala také Nerudově hospodyni Anně Haralíkové[114], které čas od času také zaslala nějaký dárek. Jan měl značně podlomené zdraví. Od roku 1883 ho každoročně stíhala nějaká choroba. Téměř v každém jeho dopise si Zdeňce stěžoval, jak se cítí špatně. Pokud nebyl schopen psát sám, diktoval své dopisy služebné Aničce. Nemohl se vydávat na delší cesty. Na procházku po Praze chodil pouze s doprovodem. Několikrát se musel omluvit z plánované návštěvy Vysokého Mýta: *,,Vytýkáte mi,, že jsem se ani nezmínil o Vašem láskyplném pozvání do V. M. Přiznám se: mlčel jsem schválně. Je mi tak nevolno, až teskno při tom, když mám znovu říkat: nemohu, a znovu Vás obtěžovat žalobou na tělesnou mizerii svou. Já vím, že byste mne srdečně přijaly, a Vy víte, že bych srdečně rád přijel; musí nám to bohužel stačit.“*[115]

,,Pomocí Vašich květných zásilek vím alespoň, v jakém vždy žijete vůkolí. A vábí mne to, mohu Vám říci. Když ale zase to zdraví! Pro mne dnes výlet do V. M. na tři dny by se rovnal expedici do vnitřku Afriky. Nevím ovšem, jak že to léto v Praze strávím, ale nebude pomoci; prozatím alespoň není kuráže víc, než co tak asi stačí do Stromovky. Tam si vyjíždím teď denně; dvouhodinná procházka, veškerá má radost.“[116]

,,Zdá se mi věčností, co jsem Vám nepsal. Chtěl jsem ovšem již často a byl jsem ovšem zase disgustován stálou churavostí svou: teď

[113] PRAŽÁK, Albert, s. 249.
[114] Anna Haralíková, jinak také Nána, sloužila u Nerudy od roku 1881. Neruda si byl vědom její těžké práce, kterou sám ještě stěžoval svými nářky tykajícími se zdraví. Anně odkázal veškerý svůj majetek.
[115] Dopis J. Nerudy Z. Šemberové, 12. července 1887, též PRAŽÁK, Albert, s. 273.
[116] Dopis Jana Nerudy Zdeňce Šemberové ze dne 17. května 1883, též PRAŽÁK, Albert, s. 258.

na př. civím už zase čtyři dni doma, nemoha ani na minutu ven do vzduchu.[117]

Roku 1885 Jan Neruda pomáhal Matici opavské se založením muzea. Svých přátel se tázal, zda by neměli nějaké vhodné předměty ve svých příbytcích, které by poskytli jako exponáty. Mezi dotazovanými byla i Zdeňka Šemberová: *„... nemáte ničeho ve svých zásobách, co hodilo by se do musea toho? Nějakou další literární památku po tatínkovi neb jiném proslulém spisovateli českém? Nějakou knihu nebo mapu týkající se jmenovitě Slezska? Nebo tak něco zajímavého, čehož byste se mohla zbavit bez bolesti, bez jakkoli citelné ztráty"*[118] Zdeňka poskytla zakládajícímu se muzeu některé spisy a Mapu moravskou, jež vypracoval její otec. Neruda jí v následujícím dopise požádal, zda by předměty mohla sama zaslat do Opavy, aby tamní společnost viděla součinnost a zájem v širších kruzích.

V archivu Regionálního muzea ve Vysokém Mýtě se zachovala Nerudova báseň, která byla věnovaná Zdeňce. Nazval ji „Jarní":

„Kam letíš, ty mladá myšlenko,
ze zimních těch v duši ledů?
‚Zde vylétla první hle včelička,
já pospíchám za ní v sledu.'

Kam letíš ty milá včeličko,
hned v první té slunné chvíli?
‚Já spěchám zde na sádek hřbitovní
se popást a nabrat síly'

Však země je ještě jako kost
a sady tak nahé a bědné –

[117] Dopis Jana Nerudy Zdeňce Šemberové ze dne 2. května 1885, též PRAŽÁK, Albert, s. 263.
[118] Dopis J. Nerudy Z. Šemberové, 2. května 1885, též Neruda, J., 1954, 381-382.

‚Vždy na hrobech leží a voní a zvou
nás sílivé květy medné!‘“[119]

Neruda se v ní nechal inspirovat dopisem, v němž Zdeňka vzpomínala, jak na hřbitově začátku jara uviděla včelu. Neruda v tomto okamžiku viděl cosi poetického. Ve své básni v podstatě říkal, že by se lidé měli nechat inspirovat v minulosti, poučit se ze skutků a moudrosti již zemřelých.

„Vidíte, každou chvíli mne navštěvuje jisté místo z jednoho z Vašich letošních listů, na něž se snad ještě pamatujete. Jak jste byla na hřbitově, za podzimního ještě dne, a že tu byla včelička a sála na přinesené hyacintě – pamatujete se?

To je velmi poetické a proto utkvělo. Také velmi hluboké. Naučení pro jednotlivce i celé národy…“[120]

O hlubokosti Zdeňčina a Janova přátelství svědčilo i to, že měl Neruda starosti s tím, co si o něm Zdeňka myslí. Proto jí po dlouhý čas zapíral jakýkoliv bližší vztah k mladičké, o třiatřicet let mladší Boženě Vlachové[121]. Později se po Praze nesly pověsti o jeho svatbě s Boženou. I Vratislavovi Šemberovi přiznal, že je zamilovaný, chce si Boženku vzít a ona s tím souhlasí. Zdeňka ve svém dopise příteli zřejmě nezapomněla učinit narážku, aby se dozvěděla skutečný stav věcí. Lze tak usuzovat z Nerudovy odpovědi, v které jakýkoliv sňatek popřel a zároveň dodal, že mu ze všech jeho přátel záleží jen na Zdeňčině názoru. Zdeňka se s Boženou seznámila v září 1888 ve Vysokém Mýtě, když Nerudova přítelkyně pobývala u svého strýce děkana Vlacha v nedaleké Luži. Ve Zdeňčině pozůstalosti se nachází několik málo dopisů, které jí Božena Vlachová, tehdy již provdaná

[119] Báseň Jana Nerudy, sepsaná roku 1887.
[120] Dopis J. Nerudy Z. Šemberové ze dne 9. května 1887, též PRAŽÁK, Albert, s. 271.
[121] Otec Boženy Vlachové vlastnil brašnářský a rukavičkářský závod v Jirchářích. Neruda si od Boženy nechal říkat „strýčku“. Její rodina se stavěla proti věkově nevyváženému vztahu. Po Nerudově zranění roku 1888 se pár spolu stýkal jen výjimečně. Božena Vlachová se zanedlouho vdala za Václava Čížka, přerovského sládka.

Čižková, zaslala po Nerudově smrti. Čížková žádala, aby jí Zdeňka zaslala opisy dopisů, ve kterých se o ní Neruda zmiňoval.

V jednom z dopisů se Neruda zmínil o Šemberově pracovně, kterou Zdeňka nechala z Vídně do Vysokého Mýta převézt:

,,Máte prý zařízený pokoj dle vzoru pracovního pokoje otcova, vyprávěl Vratislav. Však, když dovolíte, přijdu jednou, abych na chvíli oddal se vzpomínkám s Vámi. Služiž nám k tomu obapolně zdraví.“[122]

Šemberová se svému příteli zřejmě svěřovala i o svých hádkách s bratrem, které však s přibývajícím věkem sourozenců byly jen občasné. Jelikož se Jan také přátelil s Vratislavem, hájil ho ve svých dopisech adresovaných sestře: *,,…vždycky jsem upřímně obdivoval Vratislava pro jeho rodinnou lásku, k rodičům a Vám. Znám to, takové přeháňky jsou všude. Rozumí se samo sebou, že listu Vašeho nikterak nezneužiju.“*[123]

Jelikož se Jan domníval, že je pro Zdeňku na malém městě málo kulturního a společenského života, ale příliš mnoho klepů a závisti, zval ji ve svých dopisech na návštěvu do Prahy. Příležitostí k návštěvě měla být Pražská jubilejní výstava roku 1891. Na tu přijela pouze Zdeňčina společnice Marie. Návštěvu Nerudy si však na příkaz své paní nemohla odpustit. Zdeňka po Marii zaslala svému příteli jeden z posledních lístků: *,,Dá – li Bůh Márince šťastnou cestu do prahy, bude míti čest osobně dodati Vám tento lístek. ... Bez spolehlivého průvodce bych můj domácí poklad neposlala do vástavy. Kdyby nebylo ‚kdyby‘, byla bych přijela minulou sobotu, ale tak musím ještě čekati…“*[124] Nerudu Zdeňka v Praze navštívila pouze dvakrát. K další návštěvě ji Jan zval 17. srpna 1891:

,,Nejlíp by bylo, abyste se, velectěná, sebrala, vzala Marii s sebou a přijely obě. Však by nebylo najisto, pro Vaši domácnost žádného nebezpečí, kdybyste odjely spolu na čtyři dny, a něčeho zde užily! Rád bych Vám v tom pomáhal. A Marii dal průvodkyni,

[122] Dopis J. Nerudy Z. Šemberové, dne 26. října 1882, též NERUDA, Jan, s. 313.
[123] Dopis J. Nerudy Z. Šemberové, 1. května 1883, též NERUDA, Jan, s. 333.
[124] Dopis Z. Šemberové J. Nerudovi, 14. srpna 1891, též NERUDA, Jan, s. 516.

kdybyste Vy sama, jak přirozeno, chtěla někdy bráti se jinými cestami. Můj návrh je upřímný a stojí za úvahu. Jen žádné přehnané ohledy.“[125] Tento dopis byl poslední, který Zdeňka obdržela. Další cestu k Nerudovi již neuskutečnila, jelikož tento list napsal Jan pouhých pět dní před svou smrtí. Zemřel v sedmapadesáti letech, dne 22. srpna 1891. Zdeňka na něj ale nezapomněla. Navštěvovala jeho hrob na Vyšehradě a domů si vozila list nebo květ, který tam utrhla. Tyto květy pak přidávala k ostatním památkám, které jí po jejím příteli zbyly. Ve svém domě měla nadále vystavenou Nerudovu podobiznu obtaženou černou stuhou.

2. 2. Vztah Vratislava Kazimíra Šembery a Jana Nerudy

V prvních svých literárních projevech se Vratislav Kazimír Šembera hlásil k Janu Nerudovi. V roce 1861 si vypůjčil Nerudovi verše, které použil jako motta ke svým Vídeňským obrázkům, jež vyšli v olomouckém časopise Hvězda. Oba muže spojoval zájem o německého básníka Heinricha Heina a jejich společné názory na snahy almanachu Máj, který vyšel roku 1858 a na němž se Neruda autorsky podílel. Když Šemberovi v roce 1863 vyšla sbírka „Z mladých ňader“, s úctou ji věnoval Nerudovi. Tento skutek je považován za počátek jejich přátelské korespondence.

Z Nerudova podnětu začal Vratislav pomáhat českým umělcům při jejich snaze proniknout do světa. Šembera se také stal jeho mluvčím v liberálním vídeňském tisku v době, kdy si Neruda myslel, že to pomůže českým poměrům. Vratislav byl také Janovým kritikem.

Neruda se od Vratislava neodvrátil ani tehdy, když byl uvězněn. V osmdesátých letech ale nastala krize jejich přátelství

[125] Dopis J. Nerudy Z. Šemberové ze dne 17. srpna 1891, též PRAŽÁK, Albert, s. 294.

v důsledku rukopisných bojů, jež vedl Vratislavův a Zdeňčin otec. Vratislav byl pobouřen tím, jak nastalé útoky znevažují celoživotní práci jeho otce. Odvrátil se tedy od českých poměrů tím, že se začal podepisovat německy. Ačkoliv se Nerudovi nelíbilo, že Alois Vojtěch Šembera podrobuje kritice to, čeho si Jan vážil, nezměnilo to jeho vztah k profesoru Šemberovi, ani k jeho synovi. Co se mu však nelíbilo, bylo právě Vratislavovo odcizení českému národu. Sám se tedy vrhl do práce, aby pomohl národní kultuře. Právě tento názorový konflikt vedl k jejich pomalému odcizování. Čím byl Janův vztah k Vratislavovi chladnější, tím byl vřelejší ke Zdeňce a její matce Františce.

Vratislav Šembera po smrti otce dále pobýval ve Vídni. Často cestoval po celé Evropě. V důsledku toho byly jeho kontakty se Zdeňkou jen občasné. Informace o sestře získával prostřednictvím korespondence s Nerudou. Je pravidelně informován, jak se daří sestře a matce ve Vysokém Mýtě a jak dalece pokročil prodej otcovy knihovny. Jelikož Vratislav svému příteli mnohdy neodpovídal, Neruda se obával, že jeho listy k adresovanému nedošly.

Vratislav Kazimír Šembera zemřel ve stejném roce jako jeho věrný přítel Jan Neruda.

3. Zdeňka Šemberová a Tomáš Garigue Masaryk

Masaryk se do Vídně přestěhoval z Brna roku 1869. Přišel sem kvůli tomu, že jeho podporovatel, policejní ředitel Anton Le Monnier byl převelen a jeho rodina se stěhovala s ním. Tomáš se přátelil s Monnierovým synem Franzem, který byl také jeho gymnazijním spolužákem. Masaryk v přítelově rodině bydlel jak ve Brně, tak ve Vídni. V roce 1872 úspěšně dokončil gymnázium a začal studovat filozofickou fakultu. Po smrti Antona Le Moniera roku 1873 se rodina musela přestěhovat do menšího a levnějšího bytu. Masarykovi se naskytla příležitost pracovat jako hofmistr v rodině Rudolfa Schlessingera, jež zastával místo generálního rady Anglo – rakouské banky. Masaryk vyučoval jeho syna Alfréda. Bylo to pro něj velice výhodné zaměstnání, jelikož měl zajištěný byt, stravu a měsíční plat sto zlatých.

Se Šemberovými se Masaryk seznámil již v době svých studií na gymnáziu. Do bytu na Landstrasse ho poprvé přivedl jeho přítel Jakub Všetečka[126]. Ačkoliv Tomáš Šemberovy přednášky na vysoké škole nenavštěvoval, rád se s profesorem seznámil, jelikož si vážil jeho osobnosti a také ho lákala česká společnost, která se u Šemberových scházela.

Zdeňka Šemberová se ve své době lišila od řady jiných žen. Oplývala přirozenou inteligencí, diky své bohaté čtenářské zkušenosti měla vědomosti týkající se řady oborů. Na své okolí také působila svou emancipací. Není tedy divu, že zaujala řadu otcových hostů. Nejinak tomu bylo v případě Tomáše Masaryka. Za zajímavé by se dalo považovat to, že Masarykovi v té době bylo pětadvacet let a

[126] Jakub Všetečka byl předsedou řečnicko – literárního klubu, který byl založen posluchači filozofie roku 1873 a byl součástí Akademického spolku. V letech 1873 – 1874 Masaryk v tomto klubu třikrát přednášel téma O dějinách filozofie a filozofii Hartmanově. Jelikož se výrazně podílel na spolkovém dění, byl v lednu 1895 zvolen starostou akademického spolku. Jeho přínos byl veliký. Dal vypracovat nový spolkový řád, zkvalitnil činnost spolkové knihovny. Byla zřízena studovna. Za jeho starostování Akademický spolek spolupracoval s podobnými spolky, nejvíce však se Slovanskou besedou, kde byla přednesena jeho stať O sebevraždě.

Šemberové čtyřiatřicet. Byla tedy o devět let starší. V devatenáctém století byly neprovdané ženy ve Zdeňčině věku hanlivě označovány jako „staré panny“. Zdeňka byla pro Masaryka duševní oporou po smrti jeho mladšího bratra Martina, který zemřel v květnu 1873. „Zemřel následkem nachlazení, možná zkomplikovaného i tyfem, jež zavinil tupý rakouský důstojník“[127]

Korespondence Masaryka a Šemberové započala v létě 1875. Před Zdeňčiným odjezdem do Vysokého Mýta se oba dohodli, že vše budou před Zdeňčinými rodiči tajit. Proč tak činili, je otázkou. Důvody můžeme jen odhadovat. Možná Šemberovým vadil jejich věkový rozdíl, možná se po předešlých zkušenostech báli, aby se jejich dcera nešťastně nezamilovala. Pisatelé se dále dohodli, jakým směrem by se měly ubírat jejich dopisy. Nechtěli, aby obsah listů nebyl jen zdvořilostního a formálního charakteru, ale aby se v nich objevovala zajímavá filozofická témata a myšlenky. S tímto návrhem zřejmě přišel Masaryk a Zdeňka ráda přijala.

Zdeňka byla natolik pečlivá, že si všechny dopisy, které obdržela, ať už ve Vídni nebo Vysokém Mýtě, uchovávala. Díky tomu se dochovala velká část Masarykových dopisů, z kterých historikové čerpají informace pro biografie věnované jeho osobě. Dopisů, které byly psány Zdeňkou, se dochovalo pouze pět. Jedná se o listy, které Masaryk Zdeňce zaslal v příloze ke svým dopisům, když se jí snažil vyvrátit některé její výroky, s kterými nesouhlasil. Svědectví o tom podává sám Masaryk v jednom ze svých dopisů (1. září 1877): *„Předně budiž Vám, slečno, vysvětleno, že Vám listy přiložené nevracím, nýbrž že je jen přikládám, byste se lépe vyznali v listu mém; listy jsou moje a prosím, byste mi je budoucně odeslali, prosím.“*[128]

[127] SOUBIGOU, Alain. *Tomáš Garigue Masaryk*. 1. vyd. Praha: Paseka., 2004, s. 40.
[128] KRULICHOVÁ, Marie. *Nechte mne zapomenouti* na *sny mé*. *Korespondence T. G. Masaryka se Zdenkou Šemberovou*. 1. vyd. Praha: Radiopress a Česká expedice, 1996, s. 104, dále citováno: KRULICHOVÁ, Marie.

Některé dopisy se zřejmě ztratily vlivem času, velkou část z nich zřejmě Masaryk ve vzteku spálil, o čemž vypovídá i jeho dopis ze dne 26. června 1877: *„Tak nyní hoří tak krásně, všechny dopisy strávil plamen, jakým plamenem – Ostatně lidé si všechno neštěstí sami vinni jsou, i já, i já sám sobě vinen, urazil jsem – li tak, že odpuštění nemožné, vždyť si nepřeju nic – jen možnost zapomenouti a zlobím se, že jsem byl takovým idealistou.“*[129] O obsahu listů Šemberové si však lze udělat představu z odpovědí, které jí Masaryk zasílal.

Jejich korespondenci předcházel malý lístek, který Tomáš zaslal Zdeňce 24. května 1874 společně s kytičkou protěže: *„Alpské květiny – ač jsou krásny a svěží posílá teprův dnes k jmenovinám Vlast. Th. Masaryk“*[130] Masaryk se podepsal před svým vlastním jménem Vlastimil. Tímto jménem se začal podepisovat v dobách svých studií. Tuto skutečnost lze považovat za projev jeho vlasteneckého cítění.

Z prvních dopisů, které Tomáš Masaryk Zdeňce napsal, je zřejmé, že mu český jazyk činil potíže, zvláště pokud se pokoušel sdělit vlastní myšlenky. Důvodem je zřejmě fakt, že prošel do té doby mnoha prostředími, která ho ovlivňovala. Vyrůstal na Slovácku, v Brně studoval na německém gymnáziu, kde byly hodiny češtiny pouze nepovinným předmětem, a od sexty studoval ve Vídni. V českém jazyce komunikoval se svými přáteli a spolužáky. Četl ale české knihy a vnímal sám sebe jako Čecha. Dopisy psané v českém jazyce údajně psal jen Zdeňce a jejímu otci. Nejen jeho dopisy, ale i novinové články byly plny dialektismů, rusismů a germanismů. Některá slova si dokonce vymýšlel. Jelikož mu jeho články zaslané do českých časopisů byly často vracívány, v jednom ze svých dopisů požádal Šemberovou (možná se mu sama nabídla), zda by mohla jeho práce z němčiny překládat, což dokládá dopis ze dne 11. listopadu 1876: *„Do strany 126 psal jsem česky, pak jsem však spustil německy,*

[129] KRULICHOVÁ, Marie, s. 93.
[130] Tamtéž, s. 156.

dozvěděv se, že Vy snahy mé překlady podporovati chcete: práce Vaše je půl, je více práce mé, jelikož mně české psaní nikterak se nedaří. Potřebuji mnoho času k přemýšlení o slovech a slohu, a tím ztrácím chuť a pružnost k věci; německy zato píši docela snadno.-"[131]

Dále se Zdeňce svěřil, že čte knihy psané nejen v češtině a němčině, ale také řečtině, francouzštině, angličtině, latině a občas i v ruštině.

Za krátko začaly Zdeňce Tomášovy neosobní výpovědi vadit. Neměla sice problém s filozofickými disputacemi, ale chtěla se o svém příteli dozvědět něco více osobního. Předložila tedy Masarykovi návrh sepsání zpovědi či životopisu, čemuž se on nejprve bránil argumentem, že je příliš mladý na psaní pamětí a že nerad mluví o diskrétních věcech, které se týkají jeho osoby. Ve svém dopise z 11. července 1875 Zdeňce naznačil, že to nejosobnější, co jí o sobě může napsat, je to, kde se právě nachází, kam se chystá a kdy navštíví její dům ve Vídni. Nadále tedy Zdeňka četla v korespondenci svého přítele filozofické úvahy a poznatky z literárních děl, která Masaryk četl. I ona sama mu občas nějaký román doporučila. Jeho dopisy jsou plné citátů různých autorů zachovaných v původních jazycích, v jakých byly původně sepsány. Pokud Masaryk věděl, že dané řeči Zdeňka nerozumí, přiložil překlad.

Je zřejmé, že se ani Tomášovi nevyhnuly Zdeňčiny výpady. V jeho dopisech se mnohokrát objevují projevy omluvy, které následovaly po Zdeňčiných připomínkách, že jí dlouho nenapsal. Z obsahu korespondence je čitelné, že Masaryk musel čelit i dalším připomínkám a výčitkám, které jsou známy z těch několika málo Zdeňčiných listů, které se dochovaly.

„Dovolte, bych Vám dnes dle moderní povahy své bez přetvářky oznámila, že mne omluvené přerušení návštěv Vašich v nejmenším nepřekvapilo. Vím totiž již dlouho i bez poznámek Vámi učiněných – že jste jen s nechutí pokaždé se rozhodnul vstoupiti do

[131] KRULICHOVÁ, Marie. s. 61.

zeleného domu, v kterém Vám nekynula milá a vítaná zábava v rozmluvě. Nejsouc ani soudnou věštkyní cikánskou, uhodla jsem v tom pravdu a čekala jsem jen, kdy asi se vyplní vidění mé…Kdybych byla schopna závisti, věru tu bych Vám nepřála ‚šťastnou náhodu' sem došlého bratra, který s Vámi na ledové hladině tak půvabně dle hudby se prohání a tančí jako víla černooká nebo tak Vás baví a poutá rozmluvou svou, že tvář Vaše radostí září. Máte věru takových ‚bratrů', a proto záhodno si ho vážiti. Takovou drahou společností já se ovšem honositi nemohu, mám na denních procházkách svých jednotvárné – sólo."[132]

Tento dopis, napsaný dne 14. února 1876 ve Vídni, mimo jiné vypovídá o skutečných citech jeho pisatelky. Masaryk si zřejmě nechtěl přiznat skutečnost, že by do něj mohla být Zdeňka zamilovaná. Dokládají to i její přehnané reakce na každou větu, jež měla být míněna obecně a ona si její obsah brala osobně. S každým dopisem byla ve svých očekáváních znovu zklamávána. „Doufala, že se konečně dočte sdělení přesahující hranice duchaplné přátelské konverzace. Snažila se číst mezi řádky – ať ve smyslu dobrém či špatném – a v obou extrémech se mýlila. Masaryk, který se nedokázal vcítit do její situace ani do jejího vnitřního rozpoložení, považoval její výčitky za nespravedlivé, nelogické a náladové výroky a takový postoj k nim také zaujímal."[133] Zdeňka se svým rodičům zřejmě se svou špatnou zkušeností svěřila. Masaryk totiž již nebyl tak vřele u Šemberových vítán jako dříve. Pokud chtěl mluvit s profesorem Šemberou, nemohl ho zastihnout. Alois Vojtěch byl někdy před ním dokonce i zapírán.

Tomáš Masaryk se v roce 1876 rozhodl doplnit si své vzdělání na univerzitě v Lipsku. Zde byl ubytován u paní Göringové, o které se zmiňuje i v dopisech Šemberové. Nezapomněl se jí ani pochlubit s historkou, jak vdovu zachránil před utonutím. Lipsko do jeho osudu však zasáhlo ještě hlouběji. Seznámil se zde se svou budoucí ženou

[132] KRULICHOVÁ, Marie. s. 38 – 39.
[133] Tamtéž. s. 157.

Charlottou, rozenou Garrigue[134]. V této době se Masaryk začal Zdeňce svěřovat s intimnějšími záležitostmi. Bohužel neměly takový charakter, jaký původně chtěla a očekávala. Tomáš ji o seznámení s mladou Američankou napsal poprvé v dopise z 29. června 1877, tedy krátce po jeho seznámení se Charlottou.

„V nejnovější době seznal jsem, psal jsem Vám o tom, Amerikánku Miss Charlotte Garrigue. Jak věci nyní stojí, tož vidím, že zvláštní charakter její na mne mocněji, než jsem zpočátku myslil, působí; nevšední jasnost myšlenek prostota mravů, jemnost chování se v společnosti a praktičnost v každém oboru; k tomu mocný zápal pro umění a vědu a mohutný cit pro dobro a krásno zdají se mi býti požadavky ženy, kterou každý milovati musí. Já věru pomyslil na to, že bych jí dovedl milovati; nedal jsem si však, aniž dám, nejmenší práce nějaké city v ní vylouditi, jelikož jsem nikdy radost neměl ve hře s city.“[135]

Masaryk je zde ke Zdeňce upřímný z toho důvodu, aby vyjasnil svůj vztah a své city k ní, aby se vyřešilo nedorozumění, které mezi nimi celou dobu panovalo. Krátce po tomto listu přišel Zdeňce další, který však již oznamoval zasnoubení Masaryka se Charlottou. Masaryk si však přál, aby mezi ním a Šemberovou zůstal nadále přátelský vztah. Dokonce žádal i o vřelé přátelství ke své budoucí ženě. Byl si jist, že si ji Zdeňka zamiluje.

I z tohoto období se zachoval jeden ze Zdeňčiných dopisů, který reagoval na seznámení jejího přítele. Napsala ho ve Vysokém Mýtě 14. srpna 1877: *„Láska, která Vás záhy upoutala k dívce – dokonalé, budiž stálá a základem šťastné budoucnosti Vaší. Toť přání mé upřímné… Domýlite se velmi snadno, že obsah dnes po osmé hodině večerní dodaného listu Vašeho byl překvapením. Tak rychlého spojení jsem neočekávala (nebo jsem se nenadála), znát se sotva dva měsíce a troufat se poutati na celý život budoucí. Tuším, že*

[134] Charlotta Garrigue (1850 – 1923) byla dcerou ředitele newyorské pojišťovny Germania Rudolfa Garrigua. Do Lipska přijela Charlotta zlepšit své znalosti v muzikologii. Lipsko bylo totiž střediskem hudby a hudební vědy.
[135] KRULICHOVÁ, Marie. s. 94 – 95.

zanedlouho Vám nebude zapotřebí přátelství mého, našeho vůbec. Bude – li ale jinak, pak dokáži,jaká jsem skutečně. Neznal jste mě, to vím dnes.“ [136]

Zdeňčiny naděje a sny se zcela zhroutily po obdržení dopisu z 1. září 1877: *„Co jsem tehdy psal o ‚odzvonění přátelství‘ = srdce mé krvácelo, já chtěl přátelství pravé, ale k tomu dvou zapotřebí, a já požaduji po příteli buď lásku, aneb alespoň stejné smýšlení a dychtění a pevnou vůli – lásky Vaší jsem hoden nebyl, aniž jsem hoden býti směl, jelikož jsem Vás miloval více, než jsem kdy dobrého druha miloval; ale mýlíte se věříce, že jste mi v takovém stupni ‚hříčkou‘ byli; mýlíte se velmi…Jste špatně zpraveny, myslíce, že jsem Vás obelstil, píše, že k Vám dojíti chci…“*[137] Po tomto dopise byla jejich korespondence na čas přerušena.

Zdeňka Šemberová byla hrdá žena. Zakázala si dát komukoli najevo své trápení, zvláště ne Tomášovi. „Chtěla ukázat, že je ušlechtilejší bytostí, než o ní Masaryk míní, že je povznesená nejen nad malichernosti, ale i nad skutečnost, že zvolil jinou ženu“[138] Rozhodla se, že bude chovat, jakoby mezi ní a jejím přítelem nikdy k žádnému nedorozumění nedošlo.

V únoru roku 1878 Tomáš „obdržel telegram z Ameriky, že při dopravní nehodě byla Charlotta zraněna tak, že ochrnula na celém těle. Za poslední peníze si koupil lodní lístek a urychleně se za ní plavil do New Yourku.“[139] Po příjezdu se již shledal s uzdravenou snoubenkou. „Sňatek uzavřeli záhy, již v pátek 15. března 1878. Ráno se konal občanský obřad na brooklynské radnici a večer unitářský obřad v rodinném kruhu Garriguových. Charlottin otec, ač zprvu nerad, jim předal notnou dávku peněz (tři tisíce marek) a zaplatil jim lístek na cestu zpět do Evropy, aby novomanželům pomohl v začátcích společného života.“[140] Z úcty k manželce Masaryk přijal

[136] KRULICHOVÁ, Marie. s. 102.
[137] KRULICHOVÁ, Marie, s. 104.
[138] Tamtéž, s. 157.
[139] MAHLER, Zdeněk. *Ano, Masaryk.* Praha: Primus, 2002. s. 27.
[140] SOUBIGOU, Alain, s. 47.

ke svému příjmení i to její. Vzhledem k tomu, že v této době byly jeho vztahy se Zdeňkou narušeny, neobdržela Šemberová žádný dopis z americké cesty, ani zprávu o přítelově sňatku. Nelze soudit, kdy se tuto novinu dozvěděla a jak na ní reagovala. Její korespondenční styk s Masarykem byl obnoven až 26. května 1878. Dopisy však byly stručné a docházely v delších časových intervalech. Nechyběla jim vřelost, která nasvědčovala pokračující přátelství, k němuž však Zdeňka musela přehodnotit a změnit svůj postoj. Učinila tak zřejmě i proto, jelikož byla od mládí vedena ke slušnosti k druhým lidem. Masarykovým, stejně jako ostatním svým přátelům, zasílala dárky, ptávala se na pokroky, jež činila Charlotta ve svém studiu češtiny. Z úcty k Šemberovým jim Masaryk zaslal oznámení týkající se narození jeho prvorozené dcery Alice dne 3. května 1879[141]:

,,DR. THOMAS GARRIGUE MASARYK oznamuje ctěné rodině Šemberově, že se dnes ráno o tři čtvrtě na pět stal otcem děvčátka; matka i dítě jsou bohudíky zdrávy. V úctě.“[142] Dále vyzýval Masaryk Zdeňku k návštěvě. *,,Vy, slečno, jsouc sama, snáze k nám dojíti můžete než my, jichž je již počet veliký; a abyste tak učinila, ohlásivši nám příchod svůj napřed, tímto prosím.“*[143]

V době, kdy Zdeňčin otec Alois Vojtěch Šembera vystupoval proti pravosti Rukopisu královédvorského a zelenohorského, přikláněl se k jeho názorům od počátku také Masaryk. Vyjádřil to nejen v dopisech adresovaných Šemberovi, ale také jeho dceři. Ptával se jí, jak snáší odvrat společnosti od jejího otce, ale také jak tento spor pokračuje. Masarykovi, stejně jako Janu Nerudovi, nebyl lhostejný Zdeňčin život po smrti otce. Společně s Nerudou se snažil pomoci s prodejem knih jejího otce, o čemž jí zasílal zprávy. Zajímal se také o přesídlení Zdeňky a její matky do Vysokého Mýta. Masaryk své přítelkyni radil, zda by raději neměla zůstat ve Vídni, nebo alespoň

[141] Tomáš Garrigue Masaryk měl se svou ženou Charlottou pět dětí, z nichž se dospělého věku dožily jen čtyři. Prvorozená Alice (1879 – 1966) byla předsedkyní Československého červeného kříže. Herbert (1880 – 1915) byl malířem. Jan (1886 – 1948) byl významným českým diplomatem. Eleonor se narodila v březnu 1890, ale již 18. července téhož roku zemřela. Olga (1891 – 1978) strávila většinu svého života v emigraci.
[142] KRULICHOVÁ, Marie, s. 113.
[143] Tamtéž, s. 118.

v Praze, kde žil on sám a mnoho dalších Zdeňčiných přátel: *,,Aspoň v zimě bylo by i zdravší i příjemnější z mnoha příčin. Já alespoň radil bych vřele k tomu, věda zajisté, jaký pobyt v městečku takovém, jakým asi Vysoké Mýto je, bývá. Zde máte známých i přátel dosti a časem měli i více, a tak zajisté na duši okřáli byste brzy!"*[144](10. října 1882). Později jezdil Masaryk trávit léto do Potštejna. Odsud zajížděl lovit ryby do nedalekého Vysokého Mýta. Není tedy vyloučeno, že zde navštívil i dům Šemberových.

Korespondence Zdeňky a Tomáše byla ukončena roku 1886. V této době se rozhořela nová vlna bojů o pravost Rukopisu královédvorského a zelenohorského. Masaryk v přílohách ke svým listům přítelkyni zasílal Atheneum, v kterém vycházely články týkající se tohoto tématu. Patřila mezi ně také stať Jana Gebauera ,,Potřeba dalších zkoušek rukopisu Královédvorského a Zelenohorského", v které byla otevřena otázka o potřebě dalšího zkoumání RKZ. Masaryk Šemberovou žádal, zda by mohla poskytnout dopisy, jež obdržel její otec a jež se zároveň týkaly sporu pravosti.

Poslední dopis Zdeňky Šemberové se dochoval v opise. Byl napsán ve Vysokém Mýtě dne 18. února 1886. Je z něj patrno, že Zdeňka přijala novou vlnu těchto bojů rozezleně. Vadilo jí, že její otec zemřel s pocitem zneuctění. Tehdy neměl nikdo odvahu zastat se jeho názorů veřejně. Čtyři roky od jeho smrti se vynořily hlasy, které dříve mlčely. Ptala se sama sebe, proč se Masaryk nezastal otce již dříve, v době, kdy by to otci určitou měrou jistě pomohlo. Všechny tyto své myšlenky Zdeňka vylíčila v posledním dopise:

,,Děkuji Vám za dvojí neočekávanou vzpomínku. Potěšena ovšem ní býti nemohu, neb mně živě na mysl uvádí přemnohé hrubé osobní urážky, kterými jako šípem jedem napuštěným usmrcen byl ctihodný kmet – otec můj…

[144] KRULICHOVÁ, Marie, s. 122.

Proč aspoň před pěti roky nevystoupil jako nyní učený pan profesor Gebauer proti nyní – zesnulému…Proč? Zvěčnělý odpověděti nemůže. Jen aby staročeské gramatice se nedostalo místo vavřínu vítězství – trní zneuznání!

…Jestlipak nyní, vystoupí pan profesor Mašek proti panu profesoru Gebauerovi tak, jako byl drze proti krajanu a příznivci svému se ozval? Jak se celá žurnalistika česká zachovala k mému otci, zaznamenáno jest podle smutné pravdy v úvodu k Libušině soudu…

Nynější hlasatel nepravosti Rukopisů v neomylné účenosti své nemá zapotřebí přisvědčujících listů, bude mu věřeno, vždyť se nejmenuje A. V. Šembera, který sepsal ‚chatrné věci, jež před světlem vědy obstáti nemohly.“[145]

Do opozice proti Masarykovi, Gebauerovi, Jindřichu Vančurovi, Jaroslavu Vlčkovi a Jaroslavu Gollovi se postavili Julius Grégr, Václav Vladivoj Tomek, František Ladislav Rieger, Alois Pravoslav Trojan a filolog Martin Hattala[146]. Rukopisy byly považovány za falza od roku 1888, kdy byla vydána kniha Jana Gebauera „Poučení o padělaných rukopisích Královédvorském a Zelenohorském“. Spory na vědecké úrovni po vydání tohoto díla ustaly.

V letech 1928 až1935 psal Karel Čapek svůj třídílný spis „Hovory s T. G. Masarykem“. Dílo vzniklo na základě rozhovorů s Tomášem Gariguem Masarykem v době, kdy byl československým prezidentem. Ačkoliv se jednalo o vzpomínkovou knihu, mluvil zde Masaryk o Zdeňce Šemberové značně odměřeně: *„Krom …syna měl Šembera i dceru, Zdeňka se jmenovala, hodně starší než já, vzdělaná a*

[145] KRULICHOVÁ, Marie, s. 129 – 130.

[146] Gebauer, Jan (1838 – 1907) – český jazykovědec. Vančura, Jindřich (1855 – 1936) – historik a překladatel. Vlček, Jaroslav (1860 – 1930) – literární historik. Goll, Jaroslav (1846 – 1929) – historik, diplomat, básník a překladatel.
Grégr, Julius (1831 – 1896) – politik, novinář, spoluzakladatel Národních listů a Národní strany svobodomyslné. Tomek, Václav Vladivoj (1818 – 1905) – pedagog, historik a politik. Rieger, František Ladislav (1818 – 1903) – politik a publicista. Trojan, Alois Pravoslav (1815 – 1893) – právník a politik. Hattala, Martin (1821 – 1903) – jazykovědec, koordinátor slovenského jazyka.

taková energická; študenti v ní viděli emancipovanou. S ní jsme ujednali ty otcovy oslavy. Dopisoval jsem si s ní, zvláště z Lipska.“[147]

[147] ČAPEK, Karel. *Hovory s T. G. Masarykem.* Praha: Československý spisovatel, 1990, s. 77.

Závěr

Ve své práci jsem se pokusila podat ucelený pohled na soukromý a veřejný život Zdeňky Šemberové. Snažila jsem se zachytit její široký záběr vědomostí a činností, kterými zasahovala do českého veřejného života, ačkoliv jeho velkou část strávila ve Vídni.

Její rodiče z ní vychovali zanícenou vlastenku, které není lhostejný osud malé země. Velmi si oblíbila Vysoké Mýto, rodné město svého otce. Zde měla spoustu přátel mezi obyčejnými lidmi, kteří si vážili nejen činnosti Aloise Vojtěcha Šembery, ale také jí samotné.

Občané Vysokého Mýta si Zdeňky Šemberové cenili pro její skromnost a ochotu pomoci druhým. Na společenských událostech, kterých se zde účastnila, jí vždy patřilo čestné místo. Zdeňka se podílela na řadě sbírek, které byly pořádány vysokomýtskými. Díky ní se místní regionální muzeum pyšní vídeňskou pracovnou jejího otce. Vysokomýtští přátelé jí splnili i její poslední přání. Po smrti Zdeňky Šemberové byl její hrob osázen jahodami.

Smutné je, že každý člověk z okolí Vysokého Mýta ví, kdo byl Alois Vojtěch Šembera, ale na jeho dceru Zdeňku se neprávem zapomíná.

Přílohy

1. Portrét Zdeňky Šemberové

2. Františka Šemberová, matka Zdeňky Šemberové

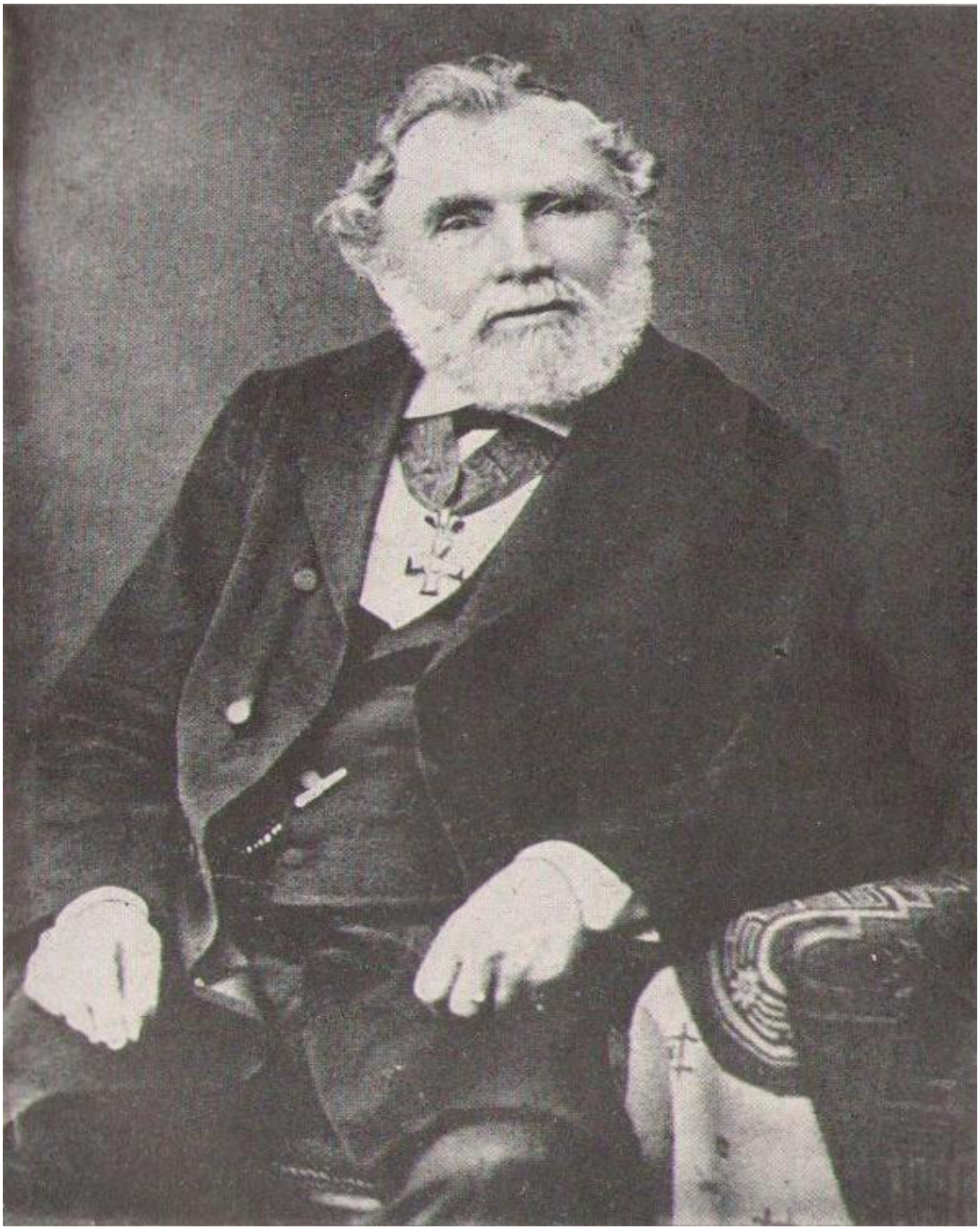

3. Alois Vojtěch Šembera, otec Zdeňky Šemberové

4. Vratislav Kazimír Šembera, bratr Zdeňky Šemberové

5. Zdeňka Šemberová (uprostřed) při oslavách stého výročí narození jejího otce ve Vysokém Mýtě, 1907

6. Dům Šemberových ve Vysokém Mýtě

Seznam příloh

1. Portrét Zdeňky Šemberové
2. Františka Šemberová, matka Zdeňky Šemberové
3. Alois Vojtěch Šembera, otec Zdeňky Šemberové
4. Vratislav Kazimír Šembera, bratr Zdeňky Šemberové
5. Zdeňka Šemberová při oslavách stého výročí narození jejího otce ve Vysokém Mýtě, 1907
6. Dům Šemberových ve Vysokém Mýtě

Seznam použitých pramenů a literatury

Archivní prameny:

➔ Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě:

Deník Zdeňky Šemberové 1850 – 1891 (bez inv. čísla)

Korespondence Zdeňky Šemberové (bez inv. čísla)

Památník Zdeňky Šemberové (bez inv. čísla)

Vydané prameny:

DVOŘÁK, Radovan: *Vysoké Mýto. Stručné dějiny.* 1. vyd. Hradec Králové: Kruh, 1974

JIREČEK, Hermenegild: *Královské věnné město Vysoké Mýto.* 1. vyd. Vysoké Mýto: 1884

KRULICHOVÁ, Marie: *Nechte mne zapomenouti na sny mé. Korespondence T. G. Masaryka se Zdenkou Šemberovou.* 1. vyd. Praha: Radiopress a Česká expedice, 1996

NERUDA, Jan: *Dopisy II.* 1. vyd. Praha: Redakce krásné literatury, 1954

PRAŽÁK, Albert: *Neruda v dopisech*. 1. vydání, Praha: Fr. Borový, 1941

Periodika:

KARÁSEK, Josef*: Vzpomínky na Zdeňku Šemberovou.* Pokroková revue, 1912 – 1913

SVATOVÁ, Tereza: *Památce Jana Nerudy.* Národní listy, 7. září 1916.

Beletrie:

ČAPEK, Karel: *Hovory s T. G. Masarykem*, Praha: Československý spisovatel, 1990.
MAHLER, Zdeněk: *Ano, Masaryk.* Praha, 2002.

Odborná literatura:

LENDEROVÁ, Milena: *A ty se ptáš, knížko má. Ženské deníky 19. století.* 1. vyd. Praha: Triton, 2008
SOUBIGOU, Alain: *Tomáš Garigue Masaryk.* 1. vyd. Praha: Paseka, 2004.
ŠKORPIL, Emanuel: *Alois Vojtěch Šembera.* 1. vyd. Vysoké Mýto, 1946

Anotace

Cílem mé bakalářské práce je představit osobnost Zdeňky Šemberové, která žila v letech 1841 – 1912. Její rodina byla úzce spjata s východočeským městem Vysokým Mýtem. Na základě Zdeňčiných deníků jsem sestavila její životopis. Zahrnula jsem do něj její rodinné problémy, ale také její subjektivní pohled na společnost v 19. století. Zdeňčin život je mnohdy vykládáván v souvislosti se životem jejího otce Aloise Vojtěcha Šembery.

V druhé části mé práce jsem se pokusila o rozbor Zdeňčiny korespondence. Ta ji spojovala s dvěma významnými osobnostmi naší historie, českým spisovatelem Janem Nerudou a politikem Tomášem Garrigue Masarykem.

Summary

Aim of my baccalaureate essay is introduce to personality of Zdeňka Šemberová, which live in years 1841 – 1912. Her family was weddend with a town Vysoké Mýto in eastern Bohemia. I assembler Zdeňka´s biography on the basis of her diary. I included her familly problems here and her subjective perspective to the society in nineteenth century. I narrated Zdeňka´s life in connestion with life of her father Alos Vojtěch Šembera.

I tryed to do an analysis of Zdeňka´s correspondence. It was related with two outstanding personality of our history, with czech writer Jan Neruda and politician Tomáš Garrigue Masaryk.

Klíčová slova

Život ve Vídni, Vysoké Mýto, společenské styky, soukromé deníky, korespondence

Key words

Lifetime in Vinna, Vysoké Mýto, consuetude, private diary, correspondence